

## EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN MARCOS TU'UN VA'A NI CHAA SAN MARCOS

### *Juan, chaa skuánducha*

<sup>1</sup> Yá'a kéj'á'á tú'un va'a máá Jesucristo, Se'e Dios.

<sup>2</sup> Te súan ni chaa Isaías tutu, chi chaa jáni tu'un Dios ni kuu-de sáá: Kuni so'o-ró, chi tájí-rí ndajá'a-rí kuxnúú-de jaa-de sátu'a-de ichi-ro.

<sup>3</sup> Te ndajá'a-ún, kana jaa-de onde nuu ñú'un té'é: Sátu'a-ró íchi máá Jító'o-yo te sándóo-ró íchi-yá, achi-de, áchí Isaías.

<sup>4</sup> Te Juan, ni skuánducha-dé onde nuu ñú'un té'é. Te ni jani-de tu'un jánducha jín tú'un nakani ini, náva'a sá'a Dios tuká'nu ini nuu kuáchi.

<sup>5</sup> Te ni chakoyo taká ñayivi ndáñúú Judea, jín taká ñayivi ñúú Jerusalén. Te ni skuánducha-dé-i ini yucha Jordán. Te kánakani ndaa-i kuáchi-i yúan.

<sup>6</sup> Te sa'ma ní ñú'un Juan ni kuu ixí camello, jín ñin sánchijí ñii nú'ni chíi-de. Te ni yee-dé ndikuá'yú jín ndúxi yokoyuku.

<sup>7</sup> Te ni jani-de tu'un: Ichi yatá-rí vai ñin I'a kúñá'nu-ga vásá rúu, ja tú kúñá'nu-ri jukuíta ndee-ri te ndájí-rí ñii yí'i ndijan-yá, áchí-de.

<sup>8</sup> Te ruu, chi jín ndúcha skuánducha-rí róo jíná'an-ró, ko I'a-ún, chi jín Espíritu Santo skuánducha-yá róo, áchí Juan.

*Ja ní janducha Jesús ni sá'a Juan*

9 Te n̄i kuu kiv̄i. Te Jesús, n̄i kenda-ya ñúu Nazaret ndañúu Galilea. Te n̄i janducha-yá n̄i sá'a Juan in̄i yucha Jordán.

10 Te n̄i nana-ni-ya in̄i nducha-ún. Te n̄i jin̄i-ya já ní nuña andíví. Te Espiritu n̄i jungava sik̄i-yá nátu'un paloma.

11 Te ichi andíví ní kenda in̄ tu'un n̄i ka'an: Máa-ró kúu Se'e-ri, te kúnda'ú in̄i-ri róó. Te kúsh̄i in̄i-ri jíin-ró. Achí.

### *Sik̄i já ní jito nchaq tá'an Satanás jíin-yá*

12 Yúan-na te máa Espiritu, n̄i chundá'á-ni-ya kuá'an-ya ondé ñu'un té'é.

13 Te n̄i kanchaa-ya núu ñú'un té'é yúan uu xiko kiv̄i, te vásá ní jito nchaq tá'an Satanás jíin-yá. Te n̄i kandee-ya jíin kiti xáan. Te máni ndajá'a andíví ní kajatíñu nuu-yá.

### *Ndasa n̄i kejá'á Jesús jáni-ya tú'un*

14 Yúan-na te onde n̄i kiv̄i Juan vekaa, te n̄i jaa Jesús ndañúu Galilea, jáni-ya tú'un va'a Dios.

15 Te n̄i kach̄i-ya: A n̄i jin̄u kiv̄i, te a yani koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Nakani in̄i jiná'an-ró, te kandíja-ró tú'un va'a-ya.

### *Já ní kana-ya xini kúun tá'an chaa*

16 Te n̄i ja'a-ya xín mar Galilea kua'an-ya. Te n̄i jin̄i-ya núu Simón jíin ñaní-de Andrés, káskuíta ka'nu-de ñunu-dé in̄i mar, chi chaa kátin t̄iyáká kákuu-de.

17 Te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Kundikin ruu kikoyo-ró, te ná násá'a-ri róó chaa t̄in̄ ñayivi. Achí-ya.

18 Yúan-na te n̄i kaḡndóo-ni-de ñunu-dé. Te n̄i kandikin-de-ya.

19 Te n̄i jika-ya ñin tí'lí-ga. Te n̄i jini-ya núu Jacobo jíin ñaní-de Juan. Se'e Zebedeo kákuu cháa-ún. Suni ká'jin cháa-ún in̄i barco, kánaku'n̄i-de ñunu-dé.

20 Te n̄i kana-ni-ya xiní-dé. Te n̄i kaskéndo-de táa-de Zebedeo in̄i barco-ún jíin mozo-de, te kuḡngoyo-de yata-yá.

### *Ja ní keñi'in-ya tachí k̄ini*

21 Te n̄i k̄ivi koyo-de in̄i ñuu Capernaum. Te taká k̄ivi ndétatú n̄i k̄ivi-ni Jesús in̄i ve'e sinagoga, te n̄i stá'an-ya tú'un.

22 Te n̄i k̄anaa ini-i k̄ajini so'o-i tu'un stá'an-ya, chi n̄i stá'an-ya nátu'un cháa ndiso tíñu, nasu nátu'un cháa káchaa tutu.

23 Te in̄i ve'e sinagoga-ún kánde ñin cháa tá'an tachí k̄ini. Te cháa-ún, n̄i kana kó'ó-de:

24 Naún kuní-ní jíin-ná jíná'an-ná, Jesús ñuu Nazaret. Vai-ní xnáa-ní náá náún. A jini-ná na ní kúu, cháa ío ndoo nuu Dios, áchí.

25 Te Jesús, n̄i ka'an xaḡn-yá jíin: Kasu yu'u-ro, te kenda-ró-de, áchí-ya.

26 Te máa tachí k̄ini-ún, xaḡn ní ja'ni yí'í cháa-ún. Te n̄i kana jikó'ó. Te n̄i kenda kua'an in̄i-de.

27 Te ndivii-í n̄i k̄anaa in̄i-i kánde'é-i. Te kándaḡtu'ún máa-i: Naún kúu ya'á. Tu'un jáa kúu náún, chi tá'ú ní'in-de tíñu nuu tachí k̄ini, te káḡandatu nuu-dé, áchí-i.

28 Te n̄i jichá nuu-ni tu'un-ya kuá'an ní táká ndañúu ja ní jikó ndúu yuñúu Galilea.

29 Te ní kandenda-ni-ya iní ve'e sinagoga. Te ní chakoyo-ya jíin Jacobo jíin Juan onde ve'e Simón jíin Andrés.

30 Te náchisó Simón, kátúu-ñá yí'i kiji-ña. Te ní kaka'an-ni-de jíin-ya ndasa kuu máá-ña.

31 Yúan-na te ní jaa-ya. Te ní tiin-ya ndá'a-ña. Te ní ndukani-ya-ña. Te ní kee-ni kiji-ún-ña. Te ní jatíñu-ña núu-ya jiná'an-ya.

*Ja ní nasáva'a-ya kuá'a ñáyivi káku'u*

32 Te nuu ní ini, ní kee ndikandii, te ní chakoyo chaa kándiso ñáyivi káku'u, jíin ñáyivi tá'an tachí kíni.

33 Te taká ñáyivi ñúu-ún, ní kakutútú-i yuxé'é yúan.

34 Te ní nasáva'a-ya kuá'a ñáyivi káku'u tini nuu kué'e. Te ní kiñi'in-ya kuá'a tachí kíni kája'an. Te tú ní já'a-ya tú'un ka'an tachí kíni-ún, chi a kájini-ún-ya.

*Ja ní jikan ta'u-ya nuu ñú'un té'é*

35 Te ña'an xaan ní ndukoo-ya, onde ná íñaa-gá. Te ní kenda-ya te kua'an-ya íin lugar ñu'un té'é. Te yúan ní jikan ta'u-ya.

36 Te Simón jíin chaa káxiukú jíin-de, ní kandikin-de-ya.

37 Te ní kanani'in-dé-ya. Te kaka'an-de jíin-ya: Taká ñáyivi, kánandúkú-i níí, áchí-de.

38 Te ní kachí-ya jíin-de: Ná kí'on sáva-ga ñuu káxiukú yáni, náva'a kani-ri tú'un yúan, chi ja yúan ní chaa-ri. Achí-ya.

39 Te kua'an-ya. Te ni jani-ya tú'un iní taká ve'e sinagoga níí ndáñúu Galilea. Te ni kiñi'in-ya tachí káni kája'an.

### *Ja ní nasáva'a-ya ñn chaa té'yu ndi'yi*

40 Te ñn chaa té'yu ndi'yi, ni chaa-de nuu-yá. Te ni jukuiñi jíti-de nuu-yá, ká'an nda'ú-de jíin-yá: Nú kuni-ní, te kuu nasándoo-ní náá, áchí-de.

41 Te Jesús, ni kundá'ú iní-ya-dé. Te ni skáa-ya ndá'a-yá. Te ni ké'é-yá-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kuni-ri. Ná ndúndoo-ró. Achí-ya.

42 Te máá súan-ni ni ka'an-ya, te ndi'yi té'yu chaa-ún, kua'an-ni. Te ni ndundoo-ni-de.

43 Yúan-na te ni ka'an xaan-yá jíin-de. Te táji-ni-ya-dé ki'in-de.

44 Te ká'an-ya jíin-de: Koto-ró, ma ká'an kuti-ro jíin ní ñn-i, chi kuá'an, te stá'an-ro máá-ró núu sutú. Te kundá'á-ró ndátíñu stá'an-ro núu-dé, náva'a kuni-de ja ní ndundoo-ró, nátu'un ni tá'ú Moisés tiñu sáá, áchí-ya.

45 Ko máá-de, ni kenda-de kua'an-de. Te ni keja'á-de ni jacha xaan-dé tu'un. Te ni kachi-de ná ni ta'an-de. Te tuká-ni ní kúu kivi ndijin Jesús onde iní ñuu, ko ni kanchaa sñn-ya ñn lugar ñu'un té'é. Te yúan ni kikoyo ñayivi táká lado nuu-yá.

## 2

### *Chaa ni kuyúnú*

1 Te ni kuu yaku kivi. Te ni kivi tuku-ya ñúu Capernaum. Te ni kenda tu'un ja vé'e kanchaa-ya.

<sup>2</sup> Te n<sub>i</sub> kakutútú kuá'a xáan ñáyivi núu-yá. Te tuká ní kánda kuti yúxé'é kuíñi-i. Te n<sub>i</sub> jani-ya tú'un nuu-í.

<sup>3</sup> Yúan-na te n<sub>i</sub> chaa yaku chaa nuu-yá jíin ñin chaa n<sub>i</sub> kuyúnú, ja kúun tá'an-de kándiso-de cha-ún.

<sup>4</sup> Te ja kuá'a ñáyivi-ún, te tú ní kúu kivi-de nuu-yá jíin cháa-ún. Te n<sub>i</sub> kajuña-de xin<sub>i</sub> vé'e nuu kánde-ya-ún. Te nuu ní kakaan-de ya-ún, n<sub>i</sub> kaskúun-de jito yuu núu kátúu cháa n<sub>i</sub> kuyúnú-ún.

<sup>5</sup> Te n<sub>i</sub> jin<sub>i</sub> Jesús ja kákandija máa-de. Te n<sub>i</sub> ka'an-ya jíin cháa n<sub>i</sub> kuyúnú-ún: Hijo, a ío tuká'nu in<sub>i</sub> nuu táka kuachi-ró, áchí-ya.

<sup>6</sup> Te yúan kaxiukú yakú chaa káchaa tutu. Te yuán, n<sub>i</sub> kajani in<sub>i</sub>:

<sup>7</sup> Naja ká'an chaa yá'a súan. Núsáa te tu'un ndiva'a ká'an-de. Ndéja kúu sá'a tuká'nu in<sub>i</sub> nuu kuáchi, ch<sub>i</sub> ñin-ni máa Dios, áchí.

<sup>8</sup> Te n<sub>i</sub> juku'un-ni in<sub>i</sub> Jesús ja súan kájani in<sub>i</sub>. Te n<sub>i</sub> ka'an-ya jíin: Naja kájani in<sub>i</sub>-ro súan.

<sup>9</sup> Te ja úu tu'un yá'a, ndéja yí-ga káa. Á ka'an-ri jíin cháa n<sub>i</sub> kuyúnú yá'a: A ío tuká'nu in<sub>i</sub> nuu táka kuachi-ró; xí ká'an-ri jíin-de: Ndukoo, te naki'in-ró jito yuu-ro, te ki'in-ro jíin, ach<sub>i</sub>-ri náún.

<sup>10</sup> Ko náva'a ná kuní-ro ja máa Sé'e cha, ndiso-ya tínu in<sub>i</sub> ñuyívi yá'a ja sá'a-ya tuká'nu in<sub>i</sub> nuu kuáchi, te ná ká'an-ri inga tu'un jíin cháa n<sub>i</sub> kuyúnú yá'a núsáa:

<sup>11</sup> Jíin-ró ká'an-ri: Ndukoo, te naki'in-ró jito yuu-ro, te no'on-ro vé'e-ró, áchí-ya jíin-de.

<sup>12</sup> Te máa cháa-ún, n<sub>i</sub> ndukoo-ni-de. Te n<sub>i</sub> naki'in-de jito yuu-dé. Te n<sub>i</sub> ndenda-de kua'an-de

nuu ñáyivi kuá'a-ún. Te ndivii-í, ni kakee nuu-í kándé'é-i. Te ni kanakana jaa-i Dios: Na tú kájiní kuti-yo súan nátu'un ya'á, áchí-i.

### *Ja ní kana-ya xiní Leví*

<sup>13</sup> Te ni kenda tuku Jesús kua'an-ya ondé yu'u mar. Te taká ñáyivi, ni jakoyo-i nuu-ya. Te ni stá'an-ya tú'un nuu-í.

<sup>14</sup> Te ni ja'a-ya kuá'an-ya. Te ni jini-ya núu Leví, se'e Alfeo, kánchaa-de nuu kútútú xú'ún ñúu. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kundikin-ro rúu, áchí-ya. Te ni ndukuiñi-de. Te ni ndikin-de-ya.

<sup>15</sup> Te Jesús, ni yee-yá staa iní ve'e-de. Te suni kua'a cháa xini jíin cháa ká'io kuachi, káyee-dé staa jíin Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá, chi ío kua'a-dé kándikin-de-ya.

<sup>16</sup> Te chaa káchaa tutu, jíin cháa fariseo, kándé'é-de ja yee-yá staa jíin cháa xini jíin cháa ká'io kuachi. Te ni kaka'an-de jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Naja yee-yá jíi-ya jíin cháa xini jíin cháa ká'io kuachi, áchí-de.

<sup>17</sup> Yúan-na te ni jini so'o Jesús. Te ni ka'an-ya jíin-de: Chaa ká'io ndáján, tú kánandi'i-de chaa táná, chi chaa kaku'u kuu ja kájinu nú'ún. Na tú vai-ri kana-ri xini cháa ndaa, chi chaa ká'io kuachi kána-ri xini, áchí-ya.

### *Siki já kóndicha ini*

<sup>18</sup> Te chaa káskuá'a jíin Juan, jíin já káskuá'a jíin cháa fariseo, ká'io ndicha ini-de. Te ni chakoyo chaa-ún. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Chaa káskuá'a jíin Juan jíin já káskuá'a jíin cháa fariseo, naja ká'io ndicha ini-de, te chaa káskuá'a jíin-ní, tú ká'io ndicha ini-de, áchí-de.

19 Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Á kuu kondicha iní ñayivi ká'jin viko tánda'a, te nú kánchaa yii jíin-i. Chì nú nini kánchaa yii jíin-i, ma kúu kondicha iní-i.

20 Ko chaa ñin kivi já yí-ún, kuxio-de nuu-í. Te kivi-ún, kuu kondicha iní-i.

21 Tú ni ñin nachu'un sa'ma jáa núu sú'nu tu'ú. Chì nú súan, te suni máa já ní nuku'un jáa-ún ka'ncha-ga ja tu'ú-ún, te ja te'ndé-ún ví'í-gá te'nde.

22 Te tú ni ñin chu'un vino jáa iní ñii tú'ú. Chì nú súan, te máa vino jáa-ún ndátá ñii-ún, te kati vino-ún, te ñii-ún naa-ní. Ko ñii jáa jíin vino jáa, kúu ja kúu ku'un, áchí-ya.

*Ja ní kakachi-de yoko trigo kivi ndétatú*

23 Te ñin kivi ndétatú ni ja'a Jesús kua'an-ya ñin nuu kaa trigo. Te chaa kaskuá'a jíin-yá, kájika-de kua'an-de. Te kakachi-de yoko.

24 Yúan-na te chaa fariseo, ni kaka'an-de jíin-yá: Naún kúu jian. Naja kásá'a-de súan kivi ndétatú, chì tú ío ley. Achí-de.

25 Te máa-yá, ni ka'an-yá jíin-de: Á tú ní kaka'u kuti-ro tutú naún ní sá'a David, kivi ní kii tundó'o nuu-dé. Te ni jí'i-de soko, onde jíin chaa ni kaxiukú jíin-de.

26 Te ni kivi-de iní ve'e Dios. Te Abiatar ni kuu máa sutú ñá'nu-ga. Te ni yee-dé statilá ii kaxiukú ndijín, ja tú ío ley kee ní ñin chaa, chì máni sutu káyee núú. Te suni ni ja'a-de nuu chaa kaxiukú jíin-de, áchí-ya.

27 Te suni ni ka'an-ya jíin-de: Kivi ndétatú ni jungoo ja síkí chaa; nasu chaa ja síkí kivi ndétatú.

28 Núsáa te máa Sé'e chaa, suni Jito'o kivi ndétatú kúu-ya, áchí-ya.



### 3

#### *Īn cháa nĭ ichĭ nda'a*

<sup>1</sup> Te inga jĭnu nĭ ndĭvi Jesús inĭ ve'e sinagoga. Te yúan nĭ io ĩn cháa nĭ ichĭ káján ĩn nda'a-dé.

<sup>2</sup> Te kándé'é-de nú nasáva'a-ya-dé kivĭ ndétatú, náva'a kakan-de kuachi sikĭ-yá.

<sup>3</sup> Yúan-na te nĭ ka'an-ya jĭn cháa kátí'íchi nda'a-ún: Ichi má'ñú yá'a jukuiñĭ-ro, áchĭ-ya.

<sup>4</sup> Te nĭ ka'an-ya jĭn-de jíná'an-de: Ndé ley ío sikĭ kivĭ ndétatú. Á sá'a va'a-yó, xĭ sá'a ñáá-yo. Á nama-yó ĩn cháa a yani kuu, xĭ ká'ni-yo ĩn ndĭyi, áchĭ-ya. Te máá-de, tú ní káka'an kuti-dé.

<sup>5</sup> Te ndé'é-yá nuu-dé ja ká'jin-de xiin-yá. Te nĭ kitĭ inĭ-ya. Te nĭ kukuí'a inĭ-ya já ndáva iní añú-de jíná'an-de. Te nĭ ka'an-ya jĭn cháa-ún: Skáa nda'a-ro, áchĭ-ya. Te nĭ skáa-de nda'a-dé. Te nda'a-dé-ún, nĭ nduva'a ĩj-ní.

<sup>6</sup> Yúan-na te nĭ kenda koyo cháa fariseo. Te nĭ kandatú'ún-ni-de jĭn cháa herodiano sikĭ-yá, ndasa ka'ni-dé-ya.

#### *Kua'a ñáyivi ní kandikĭn-i-ya*

<sup>7</sup> Te Jesús, nĭ kusĭn-ni-ya kuá'an-ya ondé yu'u mar jĭn cháa káskuá'a jĭn-yá. Te ñáyivi kuá'a xáan ndáñúu Galilea jĭn ndáñúu Judea, nĭ kandikĭn-i-ya.

<sup>8</sup> Te suni onde ñuu Jerusalén jĭn Idumea, jĭn ingá lado yucha Jordán, jĭn ndáñúu Tiro jĭn Sidón. Kua'a xáan ñáyivi, nĭ kajini tu'un-i ná ñá'nu tiñu nĭ sá'a-ya. Te nĭ chakoyo-i nuu-yá.

9 Te n̄i ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá ja ná kót̄u'a ñin barco lúli k̄ivi-ya, náva'a tú kax̄in-i-ya. Ch̄i kua'a xāan ñáȳivi-ún ío.

10 Chi n̄i nasáva'a-ya ñáȳivi kuá'a. Te taká ñáȳivi káku'u kue'e, n̄i k̄akandita-i nuu-yá, ja ké'é-i-ya kákuni-i.

11 Te tach̄i k̄ini nú n̄i kajini nuu-yá, te kájukuiñ̄i jíti núu-yá. Te kákana kó'ó: Máa-ní kúu Se'e Dios, áchí j̄iná'an.

12 Ko máa-yá, n̄i ka'an xāan-yá jíin já ná tú stá'an ndij̄in-ún-yá.

*Ja ní kaji-ya uxí uu cháa skuá'a jíin-yá*

13 Te n̄i kaa-ya kuá'an-ya onde yuku. Te n̄i kana-ya xiní ndé cháa játa'an in̄i máa-yá. Te n̄i jakoyo-de nuu-yá.

14 Te n̄i jani-ya uxí uu tá'an cháa, kuiñ̄i-de jíin-yá. Te táji-yá-de k̄ingoyo-de kani-de tu'un.

15 Te kundiso-de tiñ̄u ja násáva'a-de ñáȳivi kú'u. Te kiñ̄i'in-de tach̄i k̄ini k̄ingoyo.

16 Te Simón, n̄i naskúnání-yá-de Pedro.

17 Te Jacobo, se'e Zebedeo, jíin Juan ñani Jacobo, n̄i naskúnání-yá ndendúu-de Boanerges, ja kuni ka'an: Cháa nát̄u'un taja.

18 Te sava-ga-de nání-de Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo se'e Alfeo, Tadeo, Simón ñuu Caná,

19 onde jíin Judas Iscariote, ja ní nastúu-de-ya. Yúan-na te n̄i k̄ivi koyo-de ñin ve'e jíin-yá.

20 Te n̄i ndutútú tuku kua'a ñáȳivi. Te ni tuká ní kúu kee-yá staa jíin-de.

21 Te n̄i kajini tu'un tá'an-ya. Te n̄i kakenda-de vai-de ja t̄in-de-ya. Chi n̄i kaka'an-de: Káku'u-de, áchí-de.

### *Tu'un ndiva'a siki Espiritu Santo*

22 Te ja káchaa tutu, n̄i kikoyo onde ñuu Jerusalén, n̄i kaka'an: Yí'i-de Beelzebú. Te jín tachí k̄ini ñá'nu kíñi'in-de tachí k̄ini kája'an, áchí.

23 Te n̄i kana-ya xiní jíná'an. Te n̄i ka'an-ya tú'un yátá jín: Ndasá kuu kíñi'in Satanás-ún Satanás kí'in, áchí-ya.

24 Te nú ñin ñuu sásin máá te kánakuatá'an máá, te ñuu yúan ma kúnin.

25 Te nú ñin ve'e sásin máá te kánakuatá'an máá, te ve'e yúan ma kúnin.

26 Te nú Satanás kánakuatá'an máá te sásin máá, ma kúnin, chí sasua naa, áchí-ya.

27 Tú ni ñin cháa kuu kivi-de ini ve'e cháa kándáján te sakuí'ná-de ndatíñu, te nú tú xna'an-ga ku'ni-de cháa ndáján-ún. Yúan-na te kuu sakuí'ná-de ndatíñu cháa-ún.

28 Jandáa ká'an-ri jín-ró já kóo tuká'nu ini nuu táká kuachi kásá'a cháa, te suni nuu tú'un ndiva'a nú nani ka'an-de jíná'an-de.

29 Ko nú ñin cháa ká'an-de tu'un ndiva'a siki Espiritu Santo, ma kóo kuti tuká'nu ini-ya núu-dé, chí sua kundiso-de kuachi ní káni, áchí-ya.

30 Chi n̄i kaka'an-de: Tá'an-de tachí k̄ini, áchí-de.

### *Náa-ya jín ñaní-ya*

31 Te n̄i cháa náa-ya jín ñaní-ya, te ká'in-ña yatá ké'e. Te n̄i katájí-ña tú'un kua'an kákana-ña xiní-yá.

32 Te ñayiví kuá'a káxiukú ní núnú-yá-ún, nì kaka'an-i jíin-yá: Kuánde'é-ní, chí nì cháa náa-ní jíin ñaní-ní ká'jin-ña yatá ké'e kánandúkú-ña ní, áchí-i.

33 Te máa-yá, nì ka'an-ya: Ndéja kúu náa-ri te ndéja kákuu ñani-ri, áchí-ya.

34 Te ndé'é-yá nuu ñáyiví káxiukú ní núnú-yá-ún, te nì ka'an-ya jíin-i: Kuni so'o-ró, chí ya'á kúu náa-ri jíin ñani-ri.

35 Chí ñayiví skíkuu tiñu kuní Dios, jian kúu ñani-ri, kúu kua'a-ri, kúu náa-ri, áchí-ya.

## 4

### *Tu'un yatá sikí cháa sáka trigo*

1 Te yu'u mar nì kejá'á tuku-ya ní stá'an-ya tú'un. Te nì kandutútú kuá'a xáan ñáyiví núnú-yá. Te ja yúan ní kivi-ya ní jungoo-ya iní ñin barco nuu mar. Te taká ñayiví-ún, nì kakendoo-i káxiukú-i nuu ñú'un.

2 Te nì stá'an-ya kuá'a tú'un yatá núnú-í. Te nì ka'an-ya jíin-i:

3 Kuni so'o te kuni-ro: ñin cháa sáka trigo, nì kenda-de sáka-dé.

4 Te nì kuu ja ní kenda-de sáka-dé, te ñin nuní-ún, nì jungava yu'íchi. Te nì cháa tisaá. Te nì kakókó-tí.

5 Te inga, nì jungava nuu ñú'un yúu, nuu tú ío kua'a ñú'un. Te nì kana yachi-ni, chí tú ío kókon ñu'un.

6 Te nuu ní kana ndikandii, te nì kasun-ni. Te nì ichi, chí tú yo'o ní ío.

7 Te inga, nì jungava ma'ñú ínu. Te nì ja'nu iñu-ún. Te nì jasú nuu. Te tú ní kúun nuní.

8 Te sava, n̄i kajungava nuu ñú'un vá'a. Te n̄i kaja'nu. Te n̄i nakoko. Te n̄i kuun nuni. ñin ja okó ux̄i, inga ja uní xiko, te inga ja ñin ciento, áchí-ya.

9 Yúan-na te n̄i ka'an-ya jíin-de: Chaa ío so'o kuni ná'ín, te ná kúni so'o-de.

10 Te nuu ní ndoo máa-na-ya, te chaa ká'jin yani nuu-ya jíin ndí'uxí uu chaa káskuá'a jíin-ya, n̄i kajika tu'un-de-ya sikí tú'un yátá-ún.

11 Te n̄i ka'an-ya jíin-de: A kuajuku'un in̄i-ro tú'un yísa'í yá'a, ndasa koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Ko jíin já s̄in sikí ká'jin, ch̄i máni jíin tú'un yátá ká'an-ri taká tu'un.

12 Náva'a vasa kánde'é, ná ndé'é ko ma chú'un in̄i. Te vasa kájin̄i so'o, ná kúni so'o ko ma júku'un in̄i. Náva'a ma ná jíó káva in̄i, te koo tuká'nu in̄i nuu taká kuachi, áchí-ya.

13 Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Tú kájuku'un in̄i-ro tú'un yátá yá'a náún. Ndasa júku'un in̄i-ro sáva-ga tu'un yátá núsáá.

14 Chaa sáka trigo kúu chaa sáka tú'un.

15 Te nuni ní kajungava yu'íchi kákuu chaa n̄i saka tú'un in̄i-de. Ko nú n̄i kajini so'o-de, te cháa-ni Satanás te jánchaa-ni tu'un n̄i saka iní añú-de-ún kua'an-ni jíin.

16 Te nuni ní saka núu ñú'un yúu, kákuu chaa kájin̄i so'o tu'un, te kúsii iní-de jíin.

17 Ko túu nuu káka yo'o iní-de. Te yaku-ni kivi kánda. Te nú n̄i ndonda tundó'o sikí-dé, xí nú n̄i sándiva'a-i jíin-de sikí tú'un-ún, te kánayu'ú-ni-de.

18 Te nuni ní saka má'ñú ñnu kákuu chaa kájin̄i so'o tu'un.

19 Ko kákutéñu-de jíin ndátíñu-de. Te kákuni-de

kukúká-de, te káxndá'ú-de máá-de jíín. Te kákutóó iní-de sikí sáva-ga ndatíñu. Ndi'i ya'á sátéñu-de te jasú nuu tú'un-ún, te tú kúun nuní.

<sup>20</sup> Te nuní ní saka núu ñú'un vá'a kákuu chaa kájini so'o tu'un. Te kájatá'ú-de te kája'a-de nuní. ñin-de oko uxi, inga-de uní xiko, te inga-de ñin ciento, áchí-ya.

### *Tu'un yiti*

<sup>21</sup> Te suni nī ka'an-ya jíín-de: Á júkuiñi yiti já kúndij sa'í chíi nundóó, xí chíi jito. Á tú kundij nuu candelero.

<sup>22</sup> Chí tú ío ni ñin tiñu yísa'í sáni, chí taká-ni stá'an ndijin-ya. Ni tú ío ni ñin tu'un yísa'í sáni, chí taká-ni vai ndijin sá'a-ya.

<sup>23</sup> Chaa ío so'o kuni ná'ín, te ná kúni so'o-de, áchí-ya.

<sup>24</sup> Te suni nī ka'an-ya jíín-de: Ná kúni so'o va'a-ró. Chí jíín kú'a ja káchikua'á-ro, suni nakukua'á-ro. Te ndaa-ga sikí máá-ró já kájini so'o-ró.

<sup>25</sup> Chí chaa ja á ñáva'a, te kii-ga nuu-dé. Te chaa ja ná tú ñáva'a, vasa ja á ñáva'a-de-ún te kuxio ki'in, áchí-ya.

### *Tu'un tata ni ja'nu*

<sup>26</sup> Te nī ka'an-ga-ya: Ñuu nuu tá'ú Dios tiñu kúu nátu'un ñin chaa nī chí'i-de tata nuu ñú'un.

<sup>27</sup> Te kixí-de ñúú te ndúkoo-de ndúú. Te tata-ún a kána te já'nu. Te máá-de, tú jiní-de ndasa sá'a.

<sup>28</sup> Chí máá ñú'un kúu ja já'a nuní. Xna'an-ga vju, te vásá kána yoko. Yúan-na te nuní ndóo chíi yoko-ún.

29 Te nú n̄i kuaan nuní-ún, te skívi-ni-de jóso, chí a n̄i jaá kivi tá'nu, áchí-ya.

### *Tu'un ndikin yuá mostaza*

30 Te n̄i ka'an-ya: Na jín ká'an-yo já ndása kuni koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Xí na tu'un yátá skétá'an-yó jín.

31 Kúu nátu'un ndikin yuá mostaza ja nú n̄i jicha nuu ñú'un, te yuán kúu ñn tata lúlí-ga vásá taká tata ío nuu ñú'un-ún yá'a.

32 Ko nú a n̄i jicha. Te kana, te já'nu xaan-gá vásá taká-ga yua. Te kúná'nu nda'a. Te tisaá ío andívi vatu-ni sá'a-tí taká-ti chí kati-ún, áchí-ya.

33 Te kua'a tú'un yátá súan n̄i ka'an-ya jín ñáyivi, ndasa n̄i kakanda máá-i kuni so'o-i.

34 Te nú tú tu'un yátá te tú ká'an-ya jín-i. Chí máni máá-ni nuu cháa káskuá'a jín-yá n̄i kachi kají-yá taká tu'un.

### *Ja ní jukuiñi tachi xaán ní sá'a-ya*

35 Te n̄i ini kivi-ún. Te n̄i ka'an-ya jín-de: Ná kija'a-yó íchi lado-ún, áchí-ya.

36 Te n̄i kaxndóo-de ñáyivi kuá'a-ún. Te súan-ni n̄i kajaka-de-ya iní ñn barco. Te suni kua'an yaku-ga barco lúlí jín-yá.

37 Te n̄i ndonda ñn tachi xaán. Te suni n̄i ndonda su'ma mar, n̄i kivi iní barco-ún. Te barco-ún kuni chítú ndúcha iní núú.

38 Te máá-yá, kánde-ya ondé yata barco-ún, kixí-ya sikí ñn sa'ma yí'i xini. Te n̄i kaxndúko-de-ya. Te káka'an-de jín-yá: Maestro, á tú nákani iní-ní ja náa-yo, áchí-de.

39 Te *n̄i* *ndukoo-ya*. Te *n̄i* *ka'an xaan-ya nuu* *tachí-ún*. Te *n̄i* *ka'an-ya jíin mar-ún*: Ná'ín-ni *koo-ró, jukuiñi, áchí-ya*. Te *n̄i* *jukuiñi tachí-ún*, te ná'ín *yúú íi-ní n̄i kuu*.

40 Te *n̄i* *ka'an-ya jíin-de*: *Naja káyū'ú-ro*. *Naja tú kákandíja-ró, áchí-ya*.

41 Te *n̄i* *kayū'ú xaan-dé*. Te *n̄i* *kaka'an-de*: *Ndé chaa kúu chaa yá'a núsáá, ja ondé tachí jíin mar kájandatū nuu-dé, áchí-de*.

## 5

### *Chaa tá'an tachí kíni ndañúu Gadara*

1 Te *n̄i* *jakoyo-ya ingá lado mar ndañúu Gadara*.

2 Te *n̄i* *kenda-ya iní barco-ún*. Te *ondé ve'e añú n̄i kenda ñn chaa tá'an tachí kíni*, te *n̄i* *ketá'an-ni-de jíin-ya*.

3 Te *ncháá-de ma'ñú vé'e añú*. Te *tú ni ñn kúndéé kú'ni-de jíin cadena*.

4 *Chí kua'a xaan jínu n̄i nu'ni-de jíin manea jíin cadena*. *Ko cadena-ún, ndi'i-ni n̄i ja'nu sava-de*. Te *manea-ún, ndi'i-ni n̄i kukuáchí ní sá'a-de*. Te *tú ni ñn kúndéé jíin-de ka'nu-de*.

5 Te *taká kivi ndúú ñúú-ni jíka-de yuku jíin má'ñú vé'e añú*. Te *kána jíin-de, te stují-dé máá-de jíin yúu*.

6 Te *n̄i* *jini-de ja á jíká-ga vai Jesús*. Te *n̄i chaa-de corre kua'an-de nuu-ya*. Te *n̄i* *jukuiñi jíti-de nuu-ya*.

7 Te *n̄i* *kana kó'ó-de*: *Náun sá'a-ní jíin-ná Jesús, Se'e Dios, I'a kúñá'nu xaan*. *Ká'an nda'ú-ná jíin-ní ondé jíin Dios, ma xndó'o-ní náá, áchí-de*.



8 Chi n̄i ka'an-ya: Tachi k̄ini, kenda ki'in-ro iní chaa yá'a, áchí-ya.

9 Te n̄i jik̄a tu'ún-yá-de: Naún nání-ró. Te máá-de, n̄i ka'an-de: Chaa kua'a xáan nání-ná, chí kua'a-ná íó, áchí-de.

10 Te n̄i ka'an nda'ú-de jíin-yá ja má kíñi'in-ya-dé ñuu-ún ki'in-de.

11 Te yani yuku yúan íó ñn tik̄u'n̄i ká'nu kin̄i kájitu-t̄i.

12 Te tachi k̄ini-ún, n̄i kaka'an nda'ú jíin-yá: Tájí-ní náá ná kíngoyo-ná k̄ivi-ná in̄i kin̄i yúan, áchí.

13 Te Jesús, n̄i ja'a-ya tú'un. Te n̄i kenda tachi k̄ini-ún kája'an. Te n̄i k̄ivi koyo in̄i kin̄i. Te tik̄u'n̄i kin̄i-ún, n̄i kajungoyo-t̄i ñn yukáva onde in̄i mar. Te kin̄i-ún íó nátu'un uu mil-t̄i. Te nuu mar n̄i kaji'i-t̄i.

14 Te chaa kándito-t̄i yúan, n̄i kajinu-de. Te n̄i kakastu'ún-de nuu ñúu jíin núu rancho. Te n̄i chakoyo ñayivi-ún kánde'é-i naún ní kuu.

15 Te n̄i chakoyo-i nuu Jesús. Te n̄i kajini-i nuu chaa n̄i ndo'o jíin tachi k̄ini-ún. Te kánchaa-de, ñú'un-de sa'ma, te a n̄i nduva'a xin̄i-dé. Te n̄i kayu'ú-i.

16 Te chaa n̄i kajini-ún, n̄i kakastu'ún-de nuu ñáyivi vái koyo ndasa n̄i ta'an chaa n̄i yi'i tachi k̄ini-ún, te ndasa n̄i kuu jíin kin̄i-ún.

17 Te n̄i kakejá'á-de n̄i kaka'an-de jíin-yá ja ná kenda-ya ñúu-de ki'in-ya.

18 Te n̄i k̄ivi-ya iní barco. Te chaa n̄i ta'an tachi k̄ini-ún ká'an nda'ú-de jíin-yá, ja kúndee-de jíin-yá kuní-de.

19 Ko Jesús, tú ní já'a-ya tú'un, chí n̄i ka'an-ya jíin-de: Kuáno'on vé'e-ró núu tá'an-ró. Te kani-ró

tú'un ná ñá'nu xaan tíñu n̄í sá'a máá Jító'o-ro jíín-ró, te ndasa n̄í kundá'ú in̄i-ya róó, áchí-ya.

20 Te n̄í kee-de kua'an-de. Te n̄í kejá'á-de n̄í jacha-de tu'un in̄i ñuu Decápolis ná ñá'nu xaan tíñu n̄í sá'a Jesús jíín-de. Te ndivii ñáyiv̄i yúan, n̄í kanaa in̄i-i kájini tu'un-i.

### *Tu'un sesí'í Jairo*

21 Te n̄í ja'a tuku Jesús kua'an-ya jíín barco inga lado. Te n̄í kandutútú kuá'a xaan ñáyiv̄i núu-ya. Te máá-ya, kándij-ya yú'u mar.

22 Te n̄í chaá ñn chaá nání-de Jairo kúñá'nu-de in̄i ve'e sinagoga. Te n̄í jini-de nuu-ya. Te n̄í jukuiñi jíí-de nuu-ya.

23 Te n̄í ka'an nda'ú téyí-de jíín-ya: Sesí'í-ná a yani kuu-i. Ki'in-yo te xndée-ní nda'a-ní siki-i náva'a ná kaku-i, te nachaku-i, áchí-de.

24 Te n̄í kee-ya kuá'an-ya jíín-de. Te n̄í kandikin kua'a ñáyiv̄i kája'an-i jíín-ya. Te n̄í kajaxin-i-ya.

### *Ja ní nasáva'a-ya ñn ña'an kú'u kue'e niñi*

25 Te yúan ío ñn ña'an ní kuu ux̄i ūu kuā ndó'o-ña kué'e játi niñi-ña.

26 Te xaan ní ndo'o-ña jíín ñátaná. Te n̄í janu-ña táká ja náva'a-ña jíín. Te tú kuti ní kúu tana, chí sasua ví'í-gá n̄í sá'a.

27 Te n̄í jini tu'un-ña tú'un Jesús. Te n̄í jaa-ña íchi yatá-ya ma'ñú ñáyiv̄i kuá'a-ún. Te n̄í ké'é-ña sá'ma-ya.

28 Chi n̄í ka'an-ña: Nú ná ké'é-rí vasté sá'ma-ya, te kaku-r̄i. Achí-ña.

29 Te onde nuu kána niñi-ñá-ún, ni ichi-ni. Te ni jini-ña já onde ini yiki kúñu-ña ní nduva'a tundó'o tá'an-ña-ún.

30 Te Jesús, ni jini-ni ini máa-yá ja ní kenda fuerza-ya kuá'an. Te ni jó káva-ya núu ñáyivi kuá'a. Te ni ka'an-ya: Ndéja ní ké'é sá'ma-rí, áchí-ya.

31 Te chaá káskuá'a jín-yá, ni kaka'an-de: Ndé'é-ní ja ñáyivi kuá'a yá'a kájaxin-i ní, te áchí-ní: Ndéja ní ké'é rúu, áchí-de.

32 Te máa-yá, yá'a yúan ndé'é-yá náva'a kuni-ya ndéja ní sá'a.

33 Yúan-na te ña'an-ún, yú'ú-ña te kisi-i-ña, chi a jini-ña ndasa ni ta'an-ña. Te ni chaá-ña. Te ni jukuiñi jítí-ña núu-yá. Te ni kachi ndaa-ña táka tu'un.

34 Te máa-yá, ni ka'an-ya jín-ña: Hija, ni kandíja-ró te yúan ní kaku-ró. Ma yú'ú-ro, chi ni nduva'a-ró túndó'o tá'an-ro, áchí-ya.

### *Ja ní nachaku sesí'í Jairo*

35 Te sá súan ká'an-ya, te ni chakoyo ñáyivi ká'in ve'e chaá kúñá'nu ini ve'e sinagoga, te ni kaka'an-i jín-de: A ni ji'i sesí'í-ní. Naja stá'an-ga-ní Maestro, áchí-i.

36 Te Jesús, ni jini so'o-ya tú'un yá'a ja súan ni kaka'an-i jín cháa kúñá'nu ini ve'e sinagoga. Te ni ka'an-ya jín-de: Ma yú'ú-ro. Kandíja te ni kuu-ni, áchí-ya.

37 Te tú ní já'a-ya tú'un kundikin ni ñn yata-yá, chi máa-ni Pedro jín Jacobo jín ñaní-de Juan.

38 Te n̄i chakoyoyā vé'e chaa kúñá'nu in̄i ve'e sinagoga. Te n̄i jin̄i-yā já kúvaa, kánde'e, kákana jíkó'ó xāan kákuu.

39 Te n̄i k̄ivi-yā. Te n̄i ka'an-yā: Naja kákuvaa-ro kánde'e-ro. Te suchí sí'í yá'a, tú ní jí'i-i, ch̄i kixí-ni-i, áchí-yā.

40 Te n̄i kasákátá ñáyivi-ún nuu-yá. Ko máá-yá, n̄i kiñi'in ndi'i-yā-í kája'an-i yata ké'e. Te n̄i ki'in-yā máá-ni táa náa suchí sí'í-ún, jín chaa ká'in jín-yá, te n̄i k̄ivi-yā núu kátúu súchí sí'í-ún kua'an-yā.

41 Te n̄i tiin-yā ndá'a súchí sí'í-ún. Te n̄i ka'an-yā jín-i: Talita cumi, ja kuní ka'an: Súch̄i, jín-ró ká'an-ri, ndukoo, áchí-yā.

42 Te n̄i ndukoo-ni suchí sí'í-ún. Te n̄i jika-i, ch̄i a ío-i ux̄i uū kuia. Te n̄i kanaa iní-de kánde'é-de, te xāan káyu'ú-de.

43 Te Jesús, n̄i ka'an xāan-yá jín-de ja tú ni ñn kuni tu'un. Te n̄i ka'an-yā jín-de ja ná kuá'a-de ja kée-í.

## 6

### *Ja ní kaské'ichi-i-yā ñúu Nazaret*

1 Te n̄i kenda-yā yúan. Te n̄i najaa-yā ñúu-yā. Te chaa káskuá'a jín-yá, n̄i kandik̄in-de-yā kája'an-de.

2 Te máá k̄iv̄i ndétatú n̄i stá'an-yā tú'un in̄i ve'e sinagoga. Te kua'a ñáyivi, n̄i kanaa iní-i kájiní ná'in-i. Te káka'an-i: Ndé n̄i ni'in chaa yá'a tu'un yá'a. Te naun kuní ka'an tu'un ndíchí ní ni'in-dé-ún. Te naun sik̄i kúu tiñu ñá'nu ja sá'a-de jín ndá'a-dé-ún.

3 Nasu yá'á kúu chaa tújí yúnu. Te nasu sé'e María, ñani Jacobo jín José jín Judas jín Simón

kúu-de náún. Á tú ká'jin kuá'a-de jín-yó yá'a, áchí-i. Te súan n̄i kakujá'a in̄i-i jín-yá.

<sup>4</sup> Te Jesús, n̄i ka'an-ya jín-i: Chaa jáni tu'un Dios, máni ñuu-de jín tá'an-de jín iní ve'e-de kúu ja tú káka'an tu'un jínú'ún jín-de, áchí-ya.

<sup>5</sup> Te tú ní kúu sá'a-ya ní ñn tiñu ñá'nu yúan. Ch̄i yaku-ni ñayivi káku'u n̄i nasáva'a-ya, já ní xndée-ya ndá'a-yá siki-í.

<sup>6</sup> Te náa iní-ya ndé'é-yá ja tú kákandija máa-i. Te n̄i jíkó núu-ya ñí ñúu yani. Te n̄i stá'an-ya tú'un.

### *Ja ní tájí-yá ndí'uxí uu-de kája'an-de*

<sup>7</sup> Te n̄i kana-ya xiní uxí uu chaa káskuá'a jín-yá. Te tájí-yá ndí'úu ndí'úu-de kingoyo-de. Te n̄i ja'a-ya fuerza in̄i-de ja kúndéé-de jín tachí kini.

<sup>8</sup> Te n̄i tá'ú-yá tiñu nuu-dé ja tú kuti naún kúndiso-de kuu-de ichi. Ni ñunu, ni statilá, ni xu'ún kúnu'n̄i sánch̄i-de. Ch̄i máa vara-ni kundá'á-de.

<sup>9</sup> Ko ki'vi-de ndijan. Te tú ku'un-de uu su'nu, áchí-ya.

<sup>10</sup> Te suni n̄i ka'an-ya jín-de: Nani ve'e kúu nú n̄i kivi-ró, te kendo-ró iní ve'e-ún onde nú n̄i kenda-ró yúan kua'an-ro.

<sup>11</sup> Te taká ñuu tú kájatá'ú róo yúan, ni tú káchu'un in̄i tu'un ká'an-ro, onde nú n̄i kenda-ró yúan te skóyo-ró t̄kach̄a iní ja'a-ro, te súan kani ndaa-ro tú'un nuu-í. Jandaa ká'an-ri jín-ró ja vítá-ga koo kuachi siki ñúu Sodoma jín ñúu Gomorra kivi k̄i juicio, vásá siki ñúu-ún, áchí-ya.

<sup>12</sup> Te n̄i kenda koyo-de. Te n̄i kajani-de tu'un ja taká ñayivi ná nákani in̄i-i.

13 Te suni kua'a tachí káni n̄i k̄akiñi'in-de kája'an. Te jíin aceite n̄i k̄achi'i-de ñayivi káku'u, te n̄i k̄anasáva'a-de-i.

*J̄a ní j̄i'i Juan, cháa skuánducha*

14 Te rey Herodes, n̄i jini tu'un-de tu'un Jesús, chí s'ví-yá n̄i jicha nuu ndijin kua'an. Te n̄i ka'an-de: J̄an jaan, Juan j̄a ní skuánducha-ún, n̄i nachaku ma'ñú ndíyi. J̄a yúan sátiñu tiñu ñá'nu xaan iní núsáá, áchí-de.

15 Ko sava-i n̄i kaka'an-i: Elías kúu-de. Te sava-ga-i n̄i kaka'an tuku-i: ñin cháa jáni tu'un Dios kúu-de, nátu'un cháa n̄i kajani tu'un-ya ondé sáá, áchí-i.

16 Te n̄i jini tu'un Herodes. Te n̄i ka'an-de: Yuán kúu Juan j̄a ní janchaa-ri xin̄i, te n̄i nachaku núsáá, áchí-de.

17 Chí suni máa Herodes, a n̄i tájí-de cháa n̄i jat̄in Juan. Te n̄i ju'ni-de cháa. Te n̄i chindee-de cháa vekaa j̄a kuáchi Herodías, ñásí'í Felipe ñani máa Herodes. Chí n̄i janchaa-de-ña kúu tuku-ña ñásí'í-de.

18 Te Juan, a n̄i kana jíin-de nuu Herodes: Tú ío ley kuaka-ró ñásí'í ñani-ro, áchí-de.

19 Ko ña'an, Herodías-ún, n̄i jito yu'u-ñá Juan, chí ka'ni-ñá-de kuni-ña núú. Ko tú ní kúu sá'a-ña.

20 Chí Herodes, n̄i yu'ú-de n̄i jito-de Juan, chí jini Herodes j̄a cháa ndaa cháa ndoo kúu Juan. Te n̄i ndito va'a-de cháa. Te jini ná'in-de j̄a ká'an Juan, te náa iní-de nd'é-de. Te n̄i io in̄i n̄i io añú-de n̄i jini ná'in-de tu'un ká'an Juan.

21 Te ñin kivi ní kusij̄ iní Herodes. Te n̄i sá'a-de ñin viko kivi ní kaku-de. Te n̄i sá'a-de ñin j̄a kúxini cháa

kákuñá'nu jín-de, jín cháa kákuu general, jín cháa kákuñá'nu ñuu Galilea.

22 Te n̄i k̄iv̄i s̄es̄í'í máá Herodías jíta já'á-i. Te Herodes jín táká cháa káyee stáa jín-de, n̄i kakusī iní-de n̄i sá'a-i. Te rey-ún, n̄i ka'an-de jín súchí sí'í-ún: Kakan naún kuní-ro núu-rí te ná kuá'a-ri nuu-ro, áchí-de.

23 Te n̄i jat̄u'un téyí-de: Taká naún kuní-ro kakán-ro núu-rí te ná kuá'a-ri nuu-ro, vasa onde sava ñuu ja t̄in-ri, áchí-de.

24 Te n̄i kenda-i kua'an-i. Te n̄i ka'an-i jín náa-i: Naún kakán-ná nuu-dé, áchí-i. Te n̄i ka'an-ña jín-i: Xin̄i Juan ja skuánducha-ún kakan-ro, áchí-ña.

25 Yúan-na te máá-i, n̄i nd̄iv̄i-ni-i nuu rey. Te n̄i jikan-i: Vina ncha te kuní-ná kuá'a-ní xin̄i Juan ja skuánducha-ún nuu-ná kundee nuu ñin ko'o, áchí-i jín-de.

26 Te rey-ún, n̄i kuxíí xáan iní-de. Ko sik̄i já ní jat̄u'un téyí-de, jín sik̄i já ní kajini so'o cháa káyee stáa jín-de, te tú ní kuní-de sásá'an-de kuá'a-de nuu-í.

27 Te rey-ún, n̄i tájí-ni-de ñin soldado ndíto yuxé'é-ún kua'an kuak̄i'in xin̄i Juan.

28 Te soldado-ún, n̄i ja'an. Te n̄i janchara xin̄i Juan in̄i vekaa. Te n̄i chara jín xiní-ún kánde nuu ñin ko'o. Te n̄i ja'a nuu súchí sí'í-ún. Te suchí-ún, n̄i ja'a-i nuu náa-i.

29 Te n̄i kajini tu'un chara káskuá'a jín Juan. Te n̄i jakoyo-de, n̄i kandaña-de yiki kúñu-ún. Te n̄i kachindee-de in̄i ve'e añú.

*Ja ní k̄andutútú cháa apóstol nuu-ya*

<sup>30</sup> Te cháa apóstol, n̄i k̄andutútú-de nuū Jesús. Te n̄i k̄anakani-de tu'un̄ taká tiñu n̄i kasá'a-de, jíin̄ tú'un̄ n̄i kastá'an-de.

<sup>31</sup> Te máa-yá, n̄i ka'an-ya jíin̄-de: Ña'an̄ s̄in̄ ñin̄ lugar ñu'un̄ té'é, te ndetatú-rō ñin̄ tí'lí, áchí-ya. Ch̄i kua'an̄ vai kua'ā ñáyivi kákuu-i. Te ni tú ní kánuña-yā já kée-yá staā.

<sup>32</sup> Te kája'an-yā iní ñin̄ barco onde nuū ío s̄in̄ ñu'un̄ té'é.

<sup>33</sup> Te n̄i kajinī ñáyivi já kája'an-ya. Te n̄i k̄anakuni-i-ya. Te onde taká ñuū n̄i kajinu-i n̄i k̄akutútú-i yúan. Te n̄i jakoyo-i xna'an-gā vásá máa-yá. Te n̄i k̄akutútú-i nuū-yá.

<sup>34</sup> Te n̄i kenda Jesús. Te n̄i jini-yā ñáyivi kuá'ā xáan-ún. Te n̄i kundá'ú in̄i-ya-í, ch̄i nátu'un̄ r̄i tú jito'ō súan ká'jin̄-i. Te n̄i stá'an-yā kuá'ā tú'un̄ nuū-í.

*J̄a ní skée-yá u'un̄ mil ñáyivi*

<sup>35</sup> Te sáa ch̄i a kua'ini, te cháa káskuá'a jíin̄-yá, n̄i jaa-de nuū-yá. Te n̄i kaka'an-de: Yá'a ch̄i máā ñú'un̄ té'é kúu, te a kua'ini.

<sup>36</sup> Núsáa te táji-ní-i ná k̄ingoyo-i taká rancho jíin̄ taká ñuū yani yá'a, te ná kuáan máa-i staā kée-í, ch̄i tú naún kée-í, áchí-de.

<sup>37</sup> Te máa-yá, n̄i ka'an-ya: Kua'ā máa-ró já kée-í, áchí-ya jíin̄-de. Te n̄i kaka'an-de jíin̄-yá: K̄ingoyo-ná te kuaan-ná uū ciento peso staā te kua'a-ná kee-í náún, áchí-de.

<sup>38</sup> Te n̄i ka'an-ya jíin̄-de: Nasaa staā kándiso-ró. Kuánde'é, áchí-ya. Te nuū ní kajini-de, te n̄i kaka'an-de: U'un̄ statilá te uū tiyáká ío, áchí-de.

<sup>39</sup> Yúan-na te n̄i tá'ú-yá tiñu nuū ñáyivi-ún̄ j̄a ná júngo s̄in̄ ñin̄ nuū ñin̄ nuū-í sik̄i ichá kuí.



40 Te n̄i kajungoo yukun-i, ñn ciento, ñn ciento-i, jíin úu xiko uxi, uu xiko uxi-i.

41 Te n̄i ki'in-ya ndí'ú'un státilá-ún jíin úu tiyáká-ún. Te n̄i ndakoto-ya íchi ándíví. Te n̄i jikan ta'u-yá ja'a státilá. Te n̄i sákuáchí-yá státilá-ún. Te n̄i ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá n̄i kajani-de nuu-í. Te n̄i saka-yá ndí'úu tiyáká-ún nuu táká-i.

42 Te ndivii ñáyivi-ún, n̄i kayee-í. Te n̄i kanda'a chji-i.

43 Te n̄i kanastútú-de ja ní kendoo kuáchí, onde uxi uu jika chítú ndíi kúu, onde jíin tiyáká.

44 Te cháa n̄i kayee-ún jínu onde u'un mil-de.

### *Ja ní jika já'á-yá nuu mar*

45 Yúan-na te n̄i skandá-ni Jesús cháa káskuá'a jíin-yá, n̄i kivi koyo-de ini barco. Te ná kúxnúú-de nuu-yá kingoyo-de inga lado yu'u mar nuu ñúu Betsaida. Ch̄i kuéé jachá-ya ñáyivi kuá'a-ún.

46 Te n̄i nakuatá'ú-yá nuu ñáyivi-ún kuangoyo-i. Te n̄i kee-ya kuá'an-ya onde yuku kuákakan ta'u-yá.

47 Te n̄i ini, te barco-ún a kándeé onde ma'ñú mar. Te máá ñn-na-ya ní ndoo-ya núu ñú'íchí.

48 Te n̄i jini-ya já ní kakuítá-de káskáka-de barco-ún, ch̄i sua n̄i nana nuu tach̄i. Te tíkuáán-na kúu, te n̄i cháa-ya núu-dé jika já'á-yá nuu mar. Te a ja'a-ya núu-dé ki'in-ya núu.

49 Te n̄i kajini-de-ya já jika-ya núu mar. Te n̄i kajani ini-de ja añú kúu. Te n̄i kakana kó'ó-de.

50 Ch̄i ndí'i-de, n̄i kajini-de nuu-yá. Te n̄i kayu'ú-de. Yúan-na te n̄i ka'an-ni-ya jíin-de: Ndéé sá'a-ró iní-ro. Máá-rí kúu. Ma yú'ú-ro, áchí-ya.

51 Te ni kaa-ya ní kivi-ya jíin-de ini barco-ún. Te ni jukuiñi tachi. Te máá-de, ni kanaa xáan ini-de kánde'é-de nuu-ya.

52 Chi ni tú ní kájuku'un ini-de ja ní kuu jíin státilá-ún, chi ndava ini añú-de.

### *Ñayivi káku'u ñuu Genesaret*

53 Te ni kaja'a-ya vái-ya ingá lado. Te ni chakoyo-ya ñú'ichi ñúu Genesaret. Te yundúcha-ún ni kajukuiñi-ya.

54 Te nuu ní kenda koyo-ya ini barco, te ñayivi yúan, ni kanakuni-ni-i Jesús.

55 Te ni kajicha nuu-i taká ndañúu yúan. Te ni kakejá'á-i ni kaskuíndíso-i ñayivi káku'u jíin jító yuu, onde nuu ní kajini tu'un-i kánde-ya.

56 Te ndéni ni kuu nú ni kivi-ya, á ñuu lúlí, á ñuu ká'nu, á rancho, te kajani-i ñayivi káku'u-ún ini ichi. Te káka'an nda'ú-i jíin-yá vasté yúsá'ma-yá ná ké'é-i. Te taká ñayivi ní kaké'é sá'ma-yá-ún, ni kanduva'a-i.

## 7

### *Siki ndása kuchá'an ñáyivi*

1 Te chaa fariseo jíin yakú chaa káchaa tutu, ni kikoyo-de ichi ñúu Jerusalén. Te ni kakutútú-de nuu Jesús.

2 Te chaa-ún, ni kajini-de ja sáva chaa káskuá'a jíin-yá káyee-dé staa jíin ndá'a chá'an-de, kuachi ja tú ní kanandá'á-de. Te ni kandonda siki-dé.

3 (Chi chaa fariseo jíin taká chaa judío, nú tú nandá'á ná'an-de, tú káyee-dé staa. Chi kañava'a-de taninu aná'an.

4 Te nú n̄i kanajíó káva-de ja ní kaja'an-de nuyá'u, te nú tú nasándoo-de máá-de, tú káyee-dé. Te ío kua'a-gá taninu káñava'a-de te káchiñú'ún-de, nátu'un ndúndoo vaso, tindo'o, ko'o káa, jíin jíto.)

5 te cháa fariseo jíin cháa káchaa tutu, n̄i kaja-jika tu'ún-de-ya. Te cháa káskuá'a jíin-ró, naja tú káchiñú'ún-de taninu cháa aná'án. Naja káyee-dé staa jíin ndá'a chá'án-de, áchí-de.

6 Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Chaa uu xin̄i kákuu-ró. Bueno n̄i jani Isaías tu'un sik̄i-ro, chí súan n̄i chaa máá-de tu'un sáá: Ñayiv̄i yá'a jíin yú'u-í káchiñú'ún-i ruu, ko jíin añú-i chí jíká-ni kákuu in̄i-i jíto-i ruu.

7 Te káchiñú'ún sáni-i ruu, chí kástá'an-i tu'un jáni in̄i in̄i cháa, áchí Isaías.

8 Chi n̄i kas̄iá-ro tíñu n̄i tá'ú Dios nuu-ro, te káchiñú'ún-ró táninu n̄i kajak̄in cháa, ja ndúndoo tindo'o jíin vaso. Te káñava'a-ró kuá'a-gá taninu súan, áchí-ya.

9 Te suni n̄i ka'an-ya: Bueno-ni kástíví-ró tú'un tá'ú tíñu Dios náva'a chíñú'ún-ró táninu n̄i kajak̄in máá-ró.

10 Chí Moisés, n̄i ka'an-de: Kuandatu-ro núu táa-ro núu náa-ro. Chí nú ndéja ká'an ndíva'a jíin táa jíin náa, ná kúu nú kuu. Achí-de.

11 Ko máá-ró káka'an-ro: Nú ío ndatíñu ja xín in̄i cháa. Te a kuu ni'in tíñu ja kuní táa-de xí náa-de, ko nú xna'an-ga ka'an-de ja Corbán kúu (ja kuní ka'an, a n̄i soko-rí nuu Dios),

12 yúan-na te tuká jínu ñú'ún kúti sá'a-de ja kuní táa-de xí ja kuní náa-de, áchí-ro.

13 Te súan kástíví-ró tú'un Dios jíin táninu n̄i ka-

jakin-ro. Te kua'a-gá tiñu súan kásá'a-ró, áchí-ya.

14 Te ni kana tuku-ya xiní ñáyivi kuá'a-ún. Te ni ka'an-ya jíin-i: Ndi'i-ró ná kúni so'o-ró tú'un ká'an-ri, te chu'un inj-ro.

15 Taká ndatíñu ío ichi fuera chaa, nú ni kivi inji yu'u-dé, ma kúchá'an-de sá'a. Chi ja kenda inji yu'u-dé, yuán kúu ja kúchá'an-de sá'a.

16 Chaa ío so'o kuni ná'in, te ná kúni so'o-de, áchí-ya.

17 Te nuu ní kusin-ya núu ñáyivi kuá'a-ún, te ni ndivi-ya iní ve'e. Te chaa káskuá'a jíin-ya, ni kajika tu'ún-de-ya siki tú'un yátá-ún.

18 Te ni ka'an-ya jíin-de: Suni tú kájuku'un inji máa-ró náún. Á tú kájin-ro ja taká ja kivi inji chaa, ma kúu kuchá'an-de sá'a,

19 chi tú kivi inji añú-de, chi toko-dé kivi, te ndénda-ni kua'an, áchí-ya. Súan ni stá'an-ya ja ío ndoo taká ndeyu.

20 Te ni ka'an-ga-ya: Ja kenda ichi iní ñáyivi, yuán kúu ja kúchá'an-i sá'a.

21 Chi onde ichi iní añú kenda ja jáni ñáá inji, ja ísiki ncháa tá'an, ja kuaxán iní, ja já'ni ndíyi,

22 ja saku'ná, ja too iní, ja ñáá, ja xndá'ú ñá'an, ja tuká kúka nuu, ja ndákoto xaan, ja ká'an siki tá'an, ja sávixi máá, ja xiní ñáá.

23 Taká tu'un ñáá yá'a, máni ichi iní añú kenda te kúchá'an-i sá'a, áchí-ya.

24 Te ni ndukuiñi-ya yúan. Te kua'an-ya ondé raya ñuu Tiro jíin ñuu Sidón. Te ni kivi-ya in ve'e. Te kuni-ya ja tú ni in kuni tu'un. Ko tú ní kúu kundee sá'í-ya yúan.

### *Ña'an sirofenicia*

25 Ch̄ī ñn̄ ña'an íó ñn̄ sesí'í-ña tá'an-i tach̄i k̄ini. Te ñī jinī tu'un-ña tú'un-ya. Te ñī chāa-ni-ña. Te ñī jukuiñī jí'tí-ña núu-yá.

26 Te ña'an-ún, ña'an griega kúu-ña. Te ondē ñuū Sirofenicia vaī tata-ña. Te ñī ka'an̄ nda'ú-ña jíin̄-yá jā ná kíni'in-ya tach̄i k̄ini tá'an̄ sesí'í-ña-ún ki'in̄.

27 Te Jesús, ñī ka'an̄-ya jíin̄-ña: Sía, ná ndá'a xna'an̄-gā chíī taká̄ s̄uchí yá'a, chí̄ tú íó va'a jā kuánchā-yō stáa-í te skána-yó núū lúsu, áchí-ya.

28 Te ñī ka'an̄-ña: J̄andáā ká'an̄-ní Táta, ko lúsu-ún ichī chíī mesa náchii-tí staā kuachí kóyo yu'u-í yáji-tí, áchí-ña.

29 Yúan-na te ñī ka'an̄-ya jíin̄-ña: Kuá'an̄ núsáa, chí̄ tu'un̄ va'a kúu jā ní ka'an̄-rō yá'a. Te tach̄i k̄ini-ún, a ñī kenda kua'an̄ in̄ī sesí'í-rō, áchí-ya.

30 Te ñī kee-ña kuáno'on-ñá ve'e-ña. Te ñī jinī-ña já kátúū sesí'í-ña núū jíto. Te a ñī kenda tach̄i k̄ini-ún kua'an̄.

### *Chaa só'ó kásteté*

31 Te ñī kenda tuku-yā ondé rayā ñuū Tiro, ñī kii-yā íchi Sidón. Te ñī jāa-yā mar Galilea. Te ñī ja'nchā sava-yā rayā ñuū Decápolis vai-ya.

32 Te ñī k̄ākinchaka-ī ñn̄ chāa só'ó kásteté núu-yá. Te ñī kaka'an̄ nda'ú-í jíin̄-yá jā ná xndée-yā ndá'a-yá siki-dé.

33 Te ñī kiñi'in̄ síin̄-ya-dé nuū ñáyivī kuá'a-ún. Te ñī chindee-yā ndá'a-yá so'o-de. Te ñī tiv̄ī sí'ví-yá. Te ñī ké'é-yá yáa-dé.

34 Te n̄i ndakoto-ya íchi ándíví. Te n̄i jaka nuu iní-ya. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Efata, áchí-ya. Ja kuní ka'an: Nanuña.

35 Te n̄i nanuña so'o-de. Te n̄i nduvítá yáa-dé. Te n̄i kuu-ni n̄i naka'an kájí-de.

36 Te n̄i ka'an xaan-yá jíin ñáyívi-ún ja tú ni ñn nuu kachí-i. Te vasa n̄i'in n̄i ka'an xaan-yá jíin-i, ko ví'í-gá n̄i kajacha-i tu'un-ya.

37 Te n̄i kanaa xáan iní-i kándé'é-i. Te n̄i kaka'an-i: Bueno sá'a-ya táká tiñu; chi chaá só'ó nákuni so'o-de, te chaá ñí'in náka'an-de sá'a-ya, áchí-i.

## 8

### *Ja ní skée-yá kuun mil ñáyívi*

1 Te n̄i kivi-ún, n̄i io kua'a xáan ñáyívi, te tú naún káji-í. Te n̄i kana Jesús xini cháa káskuá'a jíin-yá. Te n̄i ka'an-ya jíin-de:

2 Kúndá'ú iní-ri ñáyívi kuá'a yá'a, ch̄i a n̄i kuu uní n̄i kivi káxiukú-i jíin-rí, te tú naún káji-í.

3 Te nú natáji-rí-i no'on ndicha-i ve'e-i, te sava ichi te kuítá ij-í, ch̄i ío sava-i jíká vái koyo-i, áchí-ya.

4 Te chaá káskuá'a jíin-yá, n̄i kaka'an-de jíin-yá: Te ndéchi kii staa kée ndá'a ch̄i ñáyívi yá'a, ch̄i máni ñu'un té'é kúu yá'a. Achí-de.

5 Te n̄i jika tu'un-yá-de: Nasaa staa kándiso-ró. Achí-ya. Te n̄i kaka'an-de: Usia-ni statilá, áchí-de.

6 Yúan-na te n̄i tá'ú-yá tiñu nuu ñáyívi kuá'a-ún ja ná júngo-i nuu ñú'un. Te n̄i ki'in-ya ndí'usiá statilá-ún. Te n̄i jikan ta'u-yá. Te n̄i sákuáchí-yá. Te n̄i ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá, ja ná káni-de nuu ñáyívi kuá'a-ún. Te n̄i kajani-de nuu-í.

<sup>7</sup> Te suni kándiso-de yaku tiyáká lúli. Te nī jikan ta'u-yá ja'a-tí. Te nī tá'ú-yá tiñu ja sūni ná káni-de nuu-í.

<sup>8</sup> Te nī kayee-í. Te nī kanda'a chji-i. Te nī kendoo-ga. Te nī kanastútú-de usia ndo'o já ní kendoo kuáchí.

<sup>9</sup> Te ñayivi ní kayee-ún ío nátu'un kuun mil-i. Te nī jacha-ya-í kua'an-i.

<sup>10</sup> Yúan-na te nī kivi-ni-ya iní barco jín cháa káskuá'a jín-yá. Te nī cha-ya ndañúu Dalmanuta.

### *Tu'un yujan ía cháa fariseo*

<sup>11</sup> Te yúan nī cha-koyo cha fariseo. Te nī kakejá'á-de káxdichí-de-ya kájikán-de tuni ichi ándiví núu-yá chi koto ncha-de-ya kákuni-de.

<sup>12</sup> Te nī jaká nuu ini-ya. Te nī ka'an-ya: Naja kájikán ñayivi yá'a tuni nuu-rí. Jandáa ká'an-ri jín-ró ma kuá'a-ri ni ñn tuni nuu ñayivi yá'a.

<sup>13</sup> Te nī skéndo-ya-dé jíná'an-de. Te nī ndivi tuku-ya iní barco, te kua'an-ya ingá lado.

<sup>14</sup> Te cha káskuá'a jín-yá, nī kanaa ini-de kundiso-de staa. Chi ñn-ni statilá kándiso-de ini barco.

<sup>15</sup> Te nī ka'an xa-an-yá jín-de: Koto va'a-ró máa-ró núu yujan ía cháa fariseo jín núu yujan ía Herodes, áchí-ya.

<sup>16</sup> Te kándatu'ún máa-de: Sikí já tú kándiso-yó staa núsáa, áchí-de.

<sup>17</sup> Te nī jini Jesús. Te nī ka'an-ya jín-de: Naja kándatu'ún-ró. Ja tú kándiso-ró staa náun. Á tú kájin-ro. Á cha'an-ga juku'un ini-ro. Sáni ndava ini añú-ro náun.

18 Ká'io so'o-ró, te á tú kájini so'o-ró. Ká'io nduchi-ro, te á tú kánde'é-ró, te á tú kánuku'un iní-ro.

19 Te nasaa jika chítú ndíi státilá nì kendoo kuáchí ní kanastútú-ró kivi ní sákuáchí-rí u'un státilá nì kayee ú'un mil cháa, áchí-ya. Te nì kaka'an-de: Uxi uu-ni, áchí-de.

20 Te nì ka'an tuku-ya: Te nasaa ndo'o chítú ndíi státilá nì kendoo kuáchí ní kanastútú-ró kivi ní sákuáchí-rí usia státilá nì kayee kúun mil ñayivi, áchí-ya. Te nì kaka'an-de: Usia-ni, áchí-de.

21 Yúan-na te nì ka'an-ya jíin-de: Te onde vina tú kájuku'un iní-ro náún, áchí-ya.

### *Ja ní nasava'a-ya cháa kuáá ñúu Betsaida*

22 Te nì ja-ya ñúu Betsaida. Te nì kakinchaka-i ñn cháa kuáá núu-yá. Te nì kaka'an nda'ú-i jíin-yá ja ná ké'é-yá-de.

23 Yúan-na te nì tiin-ya ndá'a cháa kuáá-ún. Te nì kiñi'in-ya-dé ñuu-ún. Te nì tiví sí'ví-yá nduchi-dé. Te nì xndée-ya ndá'a-yá siki-dé. Te nì jika tu'ún-yá-de: Á jiní-ro yakú, áchí-ya.

24 Te máá-de, nì ndakoto-de. Te nì ka'an-de: Jiní-ná taká cháa. Ko nátu'un yunu jiní-ná-de kájika-de, áchí-de.

25 Yúan-na te nì cháa tuku-ya ndá'a-yá siki ndúchi-dé. Te nì ndakoto va'a-de. Te nì nduva'a ii-dé. Te onde jíká te nì jiní kájí-de ndivii.

26 Te nì natáji-yá-de kuano'on-dé ve'e-de. Te nì ka'an-ya: Ma kivi-ró iní ñuu. Te ni ñn nuu cháa ñuu-ún ma kachí-ro, áchí-ya.

### *Tu'un nì ka'an ndaa Pedro*



27 Te ní kenda Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá kua'an-ya jíin-de ichi táká ñuu ndañúu Cesarea de Filipino. Te ichi-ún ní jiká tu'ún-ya-de: Te ruu, na cháa kúu-ri káka'an ñayivi, áchí-ya jíin cháa káskuá'a jíin-ya.

28 Te ní kakastu'ún-de nuu-ya: Juan ja skuánducha, káka'an-i. Te sava-i: Elías. Te sava-ga-i: ñin cháa ní jani tu'un Dios onde sáa, áchí-de.

29 Yúan-na te ní ka'an-ya jíin-de: Te róó, na cháa kúu-ri káka'an máa-ró, áchí-ya. Te ní ka'an Pedro: Máa-ní kúu Cristo, áchí-de jíin-ya.

30 Te ní ka'an xaan-ya jíin-de jíná'an-de ja tú ni ñin nuu kachí-de tu'un-ya.

### *Jíin kivi ní ka'an-ya ja kúu-ya*

31 Te ní kejá'á-ya ní stá'an-ya núu-dé ja jíinu ñú'ún ndó'o xaan máa Sé'e cháa. Te cháa ní kayii jíin táká sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutu ma kuátú'ún-de-ya, chí ka'ni-dé-ya. Te nuu uní kivi te nachaku-ya, áchí-ya.

32 Te káji ní ka'an-ya tú'un yá'a. Yúan-na te Pedro, ní tin-de-ya. Te ní kejá'á-de ká'an xaan-dé nuu-ya.

33 Te máa-ya, ní jíó káva-ya. Te ní ndakoto-ya núu cháa káskuá'a jíin-ya. Te ní ka'an xaan-ya nuu Pedro: Satanás, kuxio ki'in-ro, chí tú júku'un ini-ro tú'un Dios, chí sa tu'un cháa júku'un ini-ro, áchí-ya.

34 Te ní kana-ya xiní ñayivi kuá'a-ún jíin cháa káskuá'a jíin-ya. Te ní ka'an-ya jíin-de: Nani cháa nú kuní-de kii-de yata-rí, te ma chíñú'ún-de máa-de, te ná kuándéé ini-de jíin túndó'o kii siki-dé, te ná kúndikin-de ruu kii-de.

35 Chi cháa jítú iní-de kaku-de chíi tundo'ó kii síkí-dé, naa-dé. Te vasa ná kúu ñin cháa ja síkí rúu jíin síkí tú'un va'a-ri, ko kaku-de.

36 Chi naún ní'in cháa vasa ná kúndéé-de ní'in-dé níi ñúyívi, te nú xnáa-dé añú-de.

37 Xí naún chúnáa cháa añú-de.

38 Chi nú ndé cháa kúka nuu iní-de nuu-rí jíin núu tú'un ká'an-ri ma'nú ñáyívi yá'a ja káísíkí ncháa-i Dios jíin má'ñú cháa kásá'a kuachi, te suni súan kuka nuu iní máá Sé'e cháa nuu-dé, kívi ndíi-ya jíin táká ndajá'a ndóo-ya. Te kívi-ún ndúñá'nu-ya sá'a Táa-ya, áchí-ya.

## 9

1 Te suni nì ka'an-ya jíin-de jíná'an-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Ió sava cháa ká'íin yá'a ja má kúu kuti-dé onde nú tú kuni-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, ndasa kii jíin fuerza, áchí-ya.

### *Síkí ja túku nì nduu-ya*

2 Yúan-na te nuu iñú kívi te nì jaka Jesús Pedro jíin Jacobo jíin Juan, te máni máá-ni-de nì kiñi'in síin-ya-dé kua'an-ya jíin-de ñin yuku súkún. Te yúan, tuku nì nduu-ya núu-dé.

3 Te sa'ma-yá nì kanandii ncháa, kíyi xaan, nátu'un yu'a volcán. Te tú íó ni ñin ja súan kuu nakacha kíyi inì ñúyívi yá'a.

4 Te nì kandenda Elías jíin Moisés nì kajini-de. Te nì kandatu'ún cháa-ún jíin Jesús.

5 Yúan-na te nì ka'an Pedro: Maestro, va'a-ga ná kéndoo-yó yá'a, te sá'a-ná unì ve'e kúii. ñin kuu máá-ní, inga kuu Moisés, te inga kuu Elías, áchí-de jíin Jesús.

6 Ch̄i tú ní jiní-de ndasa ka'an-de, ch̄i káyú'ú xáan-dé.

7 Te n̄i chaḗ ḥn viko nu'ún. Te n̄i jas̄u níí núu-dé. Te nuu vikó nu'ún-ún n̄i kenda ḥn tu'un ja ní ka'an: Ya'á kúu Se'e-ri ja kúndá'ú in̄i-ri, te kuni ná'in-ró tú'un ká'an-ya. Achí.

8 Te n̄i k̄andakoto-ni-de. Te tuká ni ḥn naún ní k̄ajini-de, ch̄i máá ḥn-na Jesús.

9 Te k̄anuu-de yuku-ún, te n̄i ka'an xaḗn-yá jíin-de ja tú ni ḥn nuu kachí-de ja súan n̄i ka-jini-de-ún, ch̄i onde ná náchaku máá Sé'e chaḗ ma'ñú ndíyi. Achí-ya.

10 Te n̄i kañu'un in̄i máá-de tu'un-ún. Te k̄ajika tu'ún tá'an-de naún tu'un kúu: Ja náchaku ma'ñú ndíyi.

11 Te n̄i kajika tu'ún-de-ya: Te chaḗ káchaa tutu naja káka'an-de ja k̄anúú ndíi Elías xna'an-ga, áchí-de.

12 Te n̄i ka'an-ya jíin-de: J̄andáa kúu ja ndíi Elías xna'an-ga, te nasájáá-de taká ndatíñu. Te suni yóso tú'un nuu tutú ja ndó'o xaḗn máá Sé'e chaḗ te sájá'a in̄i-i nuu-yá.

13 A ká'an-ri jíin-ró ja Elías, a n̄i kii-de. Te n̄i kasá'a-i taká ja ní kakuu in̄i-i jíin-de, nátu'un yóso tú'un-de nuu tutú, áchí-ya.

### *Suchí ñí'in*

14 Te n̄i nchaḗ-ya núu sáva-ga chaḗ káskuá'a jíin-yá. Te n̄i jin̄i-ya ñáyivi kuá'a xáan, n̄i kajikó ndúu-i níí núu-dé. Te chaḗ káchaa tutu kástátá'an jíin-de.

15 Yúan-na te taká ñayivi-ún, n̄ kajini-ni-ni nuu-yá. Te n̄ kanaa iní-i kándé'é-i nuu-yá. Te n̄ katau-i kua'an-i nuu-yá. Te n̄ kaka'an-i jín-yá.

16 Te n̄ jiká tu'ún-yá-i: Na sik̄i kástátá'an-ró jín-de jíná'an-de, áchí-ya.

17 Yúan-na te n̄ ka'an ñn cháa ma'ñú ñayivi kuá'a-ún: Maestro, vai nchaka-ná se'e-ná nuu-ní, chí tá'an-i ñn tachi'ñí'n.

18 Te tachi-ún, ndéni kúu te nú n̄ t̄in-ni-i, te já'ni yí'i-ni-i. Te sjáa-ni ti'iñu yu'u-í. Te skí'ñi nu'un-i. Te kuá'ichi-i sá'a. Te n̄ ka'an-ná jín cháa káskuá'a jín-ní ja ná kíñi'in-de kí'n. Te tú ní kákuu sá'a-de, áchí-de.

19 Te n̄ ka'an-ya jín-i: Ñayivi xáan ní'in ini kákuu-ró. Nasaa-ga kivi kúnchaa-ri jín-ró. Te nasaa-ga kivi ndó'o-ri jín-ró. Kuá'a-i ná kí-i nuu-rí núsáá, áchí-ya.

20 Te n̄ kaja'a-de-i nuu-yá. Te n̄ jini-i-ya. Te tachi-ún, n̄ ja'ni yí'í xáan-ní-i. Te n̄ ndua-i nuu ñú'un. Te n̄ tuu-í. Te n̄ jaa ti'iñu yu'u-í.

21 Te Jesús, n̄ jiká tu'ún-yá táa-i: Nasaa kivi ní kuu tá'an-i tachi'yá'a, áchí-ya. Te n̄ ka'an-de: Onde lúli-i.

22 Te tondó tini jínu n̄ kuu chindee-i nuu ñú'un jín núu ndúcha, ja ká'ni-í kuní. Ko nú kuu sá'a-ní, kundá'ú ini-ní náá. Te chindéé chítuu-ní náá, áchí-de.

23 Te n̄ ka'an Jesús jín-de: Te nú kándíja-ró, chi cháa kándíja te kuu taká ja kuní-de, áchí-ya.

24 Yúan-na te máá táa suchí-ún, n̄ ka'an jaa-ni-de: Kándíja-ná, ko chindéé chítuu-ní náá chí tú kándíja va'a va'a-ná, áchí-de.

25 Te n̄ jini Jesús ja ní katau ñayivi kuá'a-ún

kua'an-i nuu-yá. Te ni ka'an xaan-yá jíin tachi káni-ún: Tachi ñí'ín só'ó, ruu tá'ú-rí tiñu nuu-ro. Kenda-ró iní-i, te ma ndívi-ga-ro iní-i, áchí-ya jíin.

<sup>26</sup> Yúan-na te tachi-ún, ni kana kó'ó. Te tini jíinu ni ja'ni yí'í xaan-gá-i. Te ni kenda kua'an. Te máá súchí-ún, ni kundiyi-ni-i. Te ni kaka'an tini ñayivi: A ni ji'i-i, áchí.

<sup>27</sup> Te Jesús, ni tñn-ya ndá'a-í, te ni ndukani-ya-í. Te ni ndukuiñi-i.

<sup>28</sup> Te nuu ní kivi Jesús ini ve'e, te chaá káskuá'a jíin-yá, ni kajika tu'ún sñn-de-ya: Naja tú ní kákuu kiñi'in-ná tachi-ún ki'in, áchí-de.

<sup>29</sup> Te ni ka'an-ya jíin-de: ñn tá'an yúan, ni ma kenda kuti ki'in, te nú tú kakan ta'u-yo te kondicha ini-yo, áchí-ya.

### *Ja ní ka'an tuku-ya já kúu-ya*

<sup>30</sup> Te ni kakenda-ya yúan. Te ni kaja'a-ya kuá'an-ya íchi ndáñúu Galilea. Te tú ní kuní-ya já kúni tu'un ni ñn.

<sup>31</sup> Te ni stá'an-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá: Ñayivi yá'a nastúu-i máá Sé'e chaá nuu ndá'a sáva-ga chaá. Te chaá-ún, ka'ni-dé-ya. Ko nú ni ji'i-ya, te nuu uní kivi te nachaku-ya, áchí-ya jíin-de.

<sup>32</sup> Te máá-de, tú ní kájuku'un ini-de tu'un yá'a. Te ni kayu'ú-de kaka tu'ún-de-ya.

### *Ja ní kastátá'an-de ndé chaá kúñá'nu-ga*

<sup>33</sup> Te ni jaa-ya ñúu Capernaum. Te nuu ní kivi-ya iní ve'e, te ni jika tu'ún-yá-de: Naún tu'un ni kandatú'ún-ró íchi-ún, áchí-ya.

<sup>34</sup> Te máá-de, tú ní káka'an kuti-dé. Chi ichi-ún ni kastátá'an-de ndé chaá kuu ñá'nu-ga.

35 Yúan-na te nì jungoo-ya. Te nì kana-ya xiní ndí'uxí uu-de. Te nì ka'an-ya jíin-de: Nú ndé chaa kuní-de kunúú-de, te nduu-de sandí'í-ná nuu táká tá'an-de. Te kuaťíñu-de nuu tá'an-de.

36 Te nì tiin-ya ñin suchí lúli. Te nì jani-ya-í ma'ñú-de. Te nì junu nchaa-ya-í. Te nì ka'an-ya jíin-de:

37 Chaa ja jíin sí'ví-rí kuaťá'ú-de ñin suchí lúli nátu'un suchí yá'a, te ruu kuaťá'ú-de. Te chaa kuaťá'ú rúu, nasu rúu, chí I'a nì tájí rúu vai-ri kuaťá'ú-de, áchí-ya.

38 Te nì ka'an Juan jíin-yá: Maestro, nì kajini-ná ñin chaa ja jíin sí'ví-ní nì kiñi'in-de tachí káni kája'an. Te tú ndikín-de yóó. Te nì kajasu-ná nuu-dé. Chí tú ndikín-de yóó, áchí-de.

39 Te Jesús, nì ka'an-ya jíin-de: Ma kasú-ro núu-dé, chí ñin chaa ja jíin sí'ví-rí sá'a-de tiñu ñá'nu, ma kúu naka'an-de siki-ri.

40 Chí chaa tú ká'an siki-yo, ndújíin-de jíin-yó.

41 Te nú ndé chaa kuá'a-de ñin yajin ndúcha kó'o-ró jíin sí'ví-rí, te nú súan ná sá'a-de chí kándujíin-ró jíin Cristo, jandáa ká'an-ri jíin-ró ja má xnáa-dé ya'u-de.

### *Siki já skívi yóó nuu kuáchi*

42 Te nú ñin suchí lúli yá'a kándíja-i ruu te kivi-i kuáchi sá'a ñin chaa, te va'a-ga nú ní nú'ni ñin yosó ká'nu sukun-dé, te kenda-de ki'in-de nuu ndúcha mar núu.

43 Te nú nda'a-ro kuní skívi róó nuu ío kuáchi, xiti ná kí'in. Va'a-ga ja kúchaku tikú'lu-ró, nasu já

kóo ndendúú nda'a-ro kí'in-ro núu infierno, nuu kayú ñu'un ja má ndá'va kuti.

<sup>44</sup> Te yúan, ni t̄ndákú-de ma kúu-t̄i. Te ni ñu'un-ún ma ndá'va kuti.

<sup>45</sup> Te nú ja'a-ro kuní skívi róó nuu ío kuachi, xiti ná kí'in. Va'a-ga ja kúchaku t̄ikú'lu-ró, nasu já kóo ndendúú ja'a-ro kí'in-ro núu infierno, nuu kayú ñu'un ja má ndá'va kuti.

<sup>46</sup> Te yúan, ni t̄ndákú-de ma kúu-t̄i. Te ni ñu'un-ún ma ndá'va kuti.

<sup>47</sup> Te nú nduchi-ro kuní skívi róó nuu ío kuachi, tava ná kí'in. Va'a-ga k̄ivi-ró ñúu nuu tá'ú Dios tiñu jín ñn-ni nduchi-ro, nasu já kóo ndendúú nduchi-ro kí'in-ro núu infierno.

<sup>48</sup> Te yúan, ni t̄ndákú-de ma kúu-t̄i. Te ni ñu'un-ún ma ndá'va kuti.

<sup>49</sup> Chi taká chaa kuu u'a-de sá'a ñu'un. Te taká kuñu ni soko, kuu u'a sá'a ñii.

<sup>50</sup> Va'a ío ñii. Ko nú ñii-ún ná náa xikó u'a, ndasa ndu'u'a sá'a-ró núsáá. Ná kúñava'a-ró ñii iní máá-ró. Te ma kánaá-ro jín tá'an-ró, áchí-ya jín-de.

## 10

### *Siki tú'un tú xndóo tá'an*

<sup>1</sup> Te ni kenda-ya yúan, te ni chaa-ya ondé raya ñuu Judea jín ingá lado yata yúcha Jordán. Te ni kutútú tuku ñayivi kuá'a núu-yá. Te ni stá'an tuku-ya tú'un nuu-í, nátu'un sá'a-ya.

<sup>2</sup> Te ni jakoyo chaa fariseo nuu-yá ja kóto ncha-de-ya. Te ni kajika tu'un-de-ya: Á ío ley ja skéndo ñn chaa ñasi'í-de, xí túu, áchí-de.

<sup>3</sup> Te máá-yá, n̄i ka'an-ya jíin-de: Naún tiñu n̄i tá'ú Moisés nuu-ro, áchí-ya.

<sup>4</sup> Yúan-na te n̄i kaka'an-de: Moisés, n̄i jatú'un-de ja kúva'a acta ndus̄in, te ndoo-ña, áchí-de.

<sup>5</sup> Te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Sikí já ní'in in̄i añú-ro jíiná'an-ró, yuán súan n̄i tá'ú-de tiñu yá'a nuu-ro.

<sup>6</sup> Ko onde xnáñúú kivi ní jungoo ñuyivi, chi ja yíi jíin já s̄í'í ní sá'a Dios.

<sup>7</sup> Ja yúan kúu ja skéndo chaá táa-de náa-de, te ketá'an-de jíin ñásí'í-de.

<sup>8</sup> Te ja ní kuu uu tá'an, ñn-na kúu. Na tuká kúu uu, chí ñn-na kúu.

<sup>9</sup> Núsáá te ja á n̄i skétá'an Dios, ma ndús̄in kuti sá'a ñn ñayivi, áchí-ya.

<sup>10</sup> Te onde ve'e te chaá káskuá'a jíin-yá, n̄i kajika tu'ún tuku-de-ya sikí tú'un-ún.

<sup>11</sup> Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Nú ndé chaá skéndo-de ñásí'í-de te tanda'a-dé jíin ingá ña'an, te ísiki ncháa-de ñásí'í-de nú súan.

<sup>12</sup> Te nú máá ñásí'í-ún xndóo-ña yíi-ñá te tanda'a-ñá jíin ingá-de, te tu'un ísiki ncháa sá'a-ña. Achí-ya.

### *Jesús jíin súchí lúlí*

<sup>13</sup> Te n̄i chakoyo sava ñayivi núu-yá jíin súchí lúlí ja ké'é-yá-i. Te chaá káskuá'a jíin-yá, n̄i kaka'an xaan-dé nuu ñayivi vái koyo jíin-i.

<sup>14</sup> Te n̄i jin̄i Jesús. Te n̄i kit̄i in̄i-ya. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Sía, ná kíkoyo súchí lúlí núu-rí, te ma kasú-ro íchi-í, chí tá'an súan kákuu ja xín ñúu nuu tá'ú Dios tiñu.



15 Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nú ñn chaa tú játú'ún-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu nátu'un játú'ún ñn sūchí lúli, ma kivi kuti-dé yúan, áchí-ya.

16 Te ni junu nchaa-ya-í. Te ni xndée-ya ndá'a-yá xini-í jíná'an-i. Te ni jikan ta'u-yá ja'a-í.

### *Chaa kúká*

17 Yúan-na te ni ki'in-ya íchi kuá'an-ya. Te jínu ñn chaa sūchí ni chaa-de. Te ni jukuiñi jítí-de nuu-yá. Te ni jiká tu'ún-de-ya: Chaa va'a kúu-ní Maestro. Ndasa sá'a-ná te ni'in tá'u-ná kuchaku-ná ñí káni, áchí-de.

18 Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Naja ká'an-ro cháa va'a jíin-rí. Tú ni ñn chaa va'a ío chi máá ñn-ni Dios.

19 A jiní-ro tú'un ni tá'ú tiñu-ya núu-ro: Ma kúsiki ncháa tá'an-ró, ma ká'ni-ro ndíyi, ma sakuí'ná-ró, ma ká'an-ro tú'un tú'ún, ma kuanchaa-ro ndátíñu tá'an-ró; kuandatu nuu táa-ro núu náa-ro, áchí-ya.

20 Te máa-de, ni ka'an-de jíin-yá: Taká tiñu yá'a a ni skíkuu-ná onde ná lúli-ná, Maestro, áchí-de.

21 Yúan-na te ni ndakoto Jesús nuu-dé. Te ni kumaní-yá jíin-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: ñn-na tiñu kumaní sá'a-ró núsáá. Kuá'an, te xikó ndí'i-ró já ñáva'a-ró, te kuá'a-ró núu ñáyivi ndá'ú. Te onde andíví kóo yaji-ro. Yúan-na te kii-ró, kundikin-ro rúu ki'on, te kuandée iní-ro jíin túndó'o kii siki-ro, áchí-ya.

22 Te máá cháa sūchí-ún, ni kuxíi iní-de ja súan ni ka'an-ya. Te ni kee-de kua'an-de. Te ndúkuí'a ini-de. Chi kua'a xaan ndátíñu ñáva'a-de.

23 Yúan-na te Jesús, n̄ ndakoto-ya n̄ x̄in-yá. Te n̄ ka'an-ya j̄ín cháa káskuá'a j̄ín-yá: Xāan ú'u k̄iv̄i ìn cháa kúká iní ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya.

24 Yúan-na te cháa káskuá'a j̄ín-yá, kánaa iní-de kájini so'o-de tu'un n̄ ka'an-ya-ún. Ko n̄ ka'an tuku Jesús j̄ín-de: Hijo, cháa ja x̄āan káchiñ'ú-ún-de xu'ún, xāan ú'u k̄iv̄i-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu.

25 Yach̄i-ga ja'a ìn camello yāu yiki t̄ikuí, vásá ìn cháa kuká k̄iv̄i-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya.

26 Te máa-de, ví'í-gá kánaa iní-de, kájani in̄i-de: Ndé cháa kaku núsáá.

27 Yúan-na te Jesús, n̄ ndakoto-ya núu-dé. Te n̄ ka'an-ya: J̄ín cháa ma kúu kuti, ko tú súan kúu j̄ín Dios. Chi taká-ni tiñu ndi'í-ni kúu sá'a Dios, áchí-ya.

28 Yúan-na te Pedro, n̄ ka'an-de j̄ín-yá: Náá, n̄ kaskéndo-o-ná taká ndatíñu-ná. Te n̄ kandik̄in-ná ní vai-yó, áchí-de.

29 Te n̄ ka'an Jesús: J̄andáa ká'an-ri j̄ín-ró: Nú ìn cháa n̄ skéndo-o-de ve'e-de, xí ñaní-de, xí kuá'a-de, xí táa-de, xí náa-de, xí ñásí'í-de, xí sé'e-de, xí tá'u-dé, ja sikí rúu j̄ín sikí tú'un va'a ká'an-ri,

30 te nani'in-dé ìn ciento vuelta vina kúu ve'e, kúu ñani, kúu kuá'a, kúu náa, kúu se'e, kúu ta'u. Ko chindik̄in-i-de. Ko onde inga vida cháa, yúan-na te kuchaku-de n̄ káni.

31 Te kua'a cháa kúnúú, nduu-de sandi'í-na. Te cháa sandi'í-na, ndunúú-de, áchí-ya.

### *Ja ní ka'an tuku-ya ja kúu-ya*

32 Te ká'in-de ichi ní kaka-de kaja'an-de ñuu Jerusalén. Te Jesús, yóxnúú-yá nuu-dé. Te n̄ kánaa iní-de kájini so'o-de. Te ñayiv̄i káindik̄in-ya-ún

káyu'ú-i. Yúan-na te n̄i kana s̄in tuku-ya xiní ndí'uxí uṽ chaa-ún. Te n̄i kastu'ún-yá nuṽ-dé taká tu'un kii siki-yá:

<sup>33</sup> Ná kuní-ro: Kaa-yó kí'in-yo ñúu Jerusalén. Te yúan natuṽ máá Sé'e chaa nuṽ taká sutu ñá'nu, jíin núu cháa káchaa tutu. Te ndonda-de siki-yá kuu-ya. Te nach'i-de-ya ndá'a cháa s̄in nación.

<sup>34</sup> Te chaa-ún, sákátá-de nuṽ-yá. Te kuá'a-de ta'u-yá. Te tiv̄i s̄i'ví-de nuṽ-yá. Te ka'ni-dé-ya. Ko nuṽ uní kiv̄i te nachaku-ya, áchí-ya.

*Favor jikán Jacobo jíin Juan nuṽ-yá*

<sup>35</sup> Yúan-na te Jacobo jíin Juan, se'e Zebedeo, n̄i jakoyo-de nuṽ-yá. Te n̄i kaka'an-de jíin-yá: Maestro, kákuni-ná ja sá'a-ní ñn ja kakán-ná nuṽ-ní, áchí-de.

<sup>36</sup> Te máá-yá, n̄i ka'an-ya jíin-de: Ndasá kákuni-ro ja sá'a-r̄i jíin-ró, áchí-ya.

<sup>37</sup> Te n̄i kaka'an-de jíin-yá: Kuá'a-ní xiin-ní kuxiukú-ná jíin-ní, ñn-ná ichi ndává'a-ní, te inga-ná ichi ndávésé-ní, kiv̄i ndúñá'nu-ní, áchí-de.

<sup>38</sup> Yúan-na te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Tú kájini-ro naún kúu ja kájikan-ro. Á kuu ndo'o ta'an-ro jíin-rí jíin túndó'o kii siki-rí, xí kúu kuan-ducha-ro núu ní janducha-rí, áchí-ya.

<sup>39</sup> Te máá-de, n̄i kaka'an-de: Kuu sá'a-ná, áchí-de. Te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Jandáa, ja ndó'o ta'an-ro jíin-rí jíin túndó'o kii siki-rí, te nuṽ ní janducha-rí, kuanducha-ro,

<sup>40</sup> ko ja kúxiukú-ró ichi ndává'a-r̄i jíin ichi ndávésé-rí, nasu máá-rí tá'ú tíñu ja kuá'a-r̄i nuṽ-ro, ch̄i ío tu'a ja kúu ñn chaa, te chaa-ún ni'in, áchí-ya.

41 Te uxi-ga chaa-ún, n̄i kajini so'o-de tu'un yá'a. Te n̄i kakiti in̄i-de nuu Jacobo jíin núu Juan.

42 Te Jesús, n̄i kana-ya xiní-dé. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Kájini-ro já taká chaa kájito-de nátu'un chaa kakuñá'nu nuu ñáyivi, te kátá'ú téyí-de tiñu nuu-í. Te ja kakuñá'nu sik̄i máa-de, suni kát̄in n̄i'in so'o-de.

43 Ko sik̄i róo jíná'an-ró, na tú súan koo: Ch̄i nú ndé róo kuní kuñá'nu nuu tá'an-ró, te róo kúu ja kuatíñu nuu tá'an-ró.

44 Te nú ndé róo kuní kunúú, yuán ndúu mozo nuu taká-ro.

45 Ch̄i máa Sé'e chaa na tú vai-ya já kuatíñu ñáyivi núu-yá, ch̄i sua jatíñu-ya núu ñáyivi te kuá'a-ya máa-yá kuu-ya já nákuuan-ya kuá'a ñáyivi, áchí-ya.

### *Bartimeo, chaa kuáa*

46 Yúan-na te n̄i jakoyo-ya ñúu Jericó. Te yúan n̄i ndenda-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá jíin ñáyivi kuá'a xáan. Te Bartimeo chaa kuáa, se'e Timeo, kánchaa-de yu'íchi, jikán-de caridad.

47 Te n̄i jini tu'un-de ja Jesús ñuu Nazaret kúu-ya. Te n̄i keja'á-de kána kó'ó-de: Jesús, Se'e David, kundá'ú in̄i-ní náa, áchí-de.

48 Te kua'a-í, n̄i kaka'an xa'an-í nuu-dé, ja ná kasú-de yu'u-dé. Ko máa-de, ví'í-gá n̄i kana kó'ó-de: Tát̄a Se'e David, kundá'ú in̄i-ní náa vij, áchí-de.

49 Yúan-na te Jesús, n̄i jukuiñi-ya. Te n̄i ka'an-ya: Kana xini-dé ná kii-de, áchí-ya. Te n̄i kakana-i chaa kuáa-ún: Ma ndúkuí'a in̄i-ro. Ndukuiñi ná chó'o, ch̄i kána-ya róo, áchí-í jíin cháa-ún.

50 Yúan-na te máá cháa-ún, n̄i skána-de tikachí-de. Te n̄i ndukuiñi-de. Te n̄i jaa-de nuu Jesús.

51 Te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Naún sá'a-ri jíin-ró kuní-ro, áchí-ya. Te cháa kuáá-ún, n̄i ka'an-de jíin-yá: Maestro, ja ná ndúndijin nduchi-ná kuní-ná, áchí-de.

52 Te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Kuá'an núsáá. Ja kándija-ró ní nama róó, áchí-ya. Te n̄i ndundijin-ni nduchi-dé. Te n̄i ndikin-de Jesús kua'an-de ichi-ún jíin-yá.

## 11

### *Ja ní k̄ivi Jesús ñuu Jerusalén*

1 Te n̄i kakuyani-ya ñuu Jerusalén, ñuu Betfagé, jíin ñuu Betania, ch̄ii yuku Olivos. Te n̄i tájí-yá uu cháa káskuá'a jíin-yá kua'an-de.

2 Te ká'an-ya jíin-de: Kuá'an ñuu kánchaa nuu-ro jián. Te nuu k̄ivi-ni-ró yúan, te ni'in-ro ñin burro nú'ni-t̄i, ja ní ñin cháa té koso-gá-de-t̄i. Te ndájí-ró-t̄i, te kii-ró jíin-t̄i.

3 Te nú ndé cháa ká'an jíin-ró: Naja sá'a-ró súan, ach̄i-de. Te kach̄i-ro kúni-de: Máá Jító'o-yo jínu ñú'ún-yá-t̄i, ach̄i-ro. Yúan-na te tájí-ni-de-t̄i kii-ró jíin-t̄i, áchí-ya jíin-de.

4 Te n̄i kaja'an-de. Te n̄i kani'in-dé burro-ún nú'ni-t̄i yúxé'é íchi yatá ké'e, nuu náketá'an uu ichi. Te n̄i kándájí-de-t̄i.

5 Te sava ja ká'jin yúan, n̄i kaka'an jíin-de: Naún kásá'a-ró sá burro jian kándájí-ró, áchí.

6 Yúan-na te máá-de, n̄i kaka'an-de jíin-ún, nátu'un n̄i tá'ú Jesús tíñu nuu-dé. Te vásá ní kasíá-ún-de vai-de.

7 Te n̄i chaá-de jíin burro-ún nuu Jesús. Te n̄i kaxndée-de tikachí-de sikí-tí. Te n̄i jukoso-yá-tí.

8 Te kua'a-dé, n̄i kajakin-de tikachí-de in̄i ichi, te sava-ga-de, n̄i kaja'nu-de numa yúnu. Te n̄i kajakin-de in̄i ichi-ún.

9 Te ñáyiví kája'an ichi núu-yá, jíin ñáyiví kándikin ichi yatá-yá, káka'an jaa-i: Xáán va'a I'a kúu-ya. Ná nákana jaa-yó-yá, chí ndíso-ya tíñu máá Tatá Dios.

10 Te kákusiñ iní-yo, chí táa-yo David, a yani tá'ú-de tíñu nuu-yo. Xáán va'a I'a kúu-ya ondé andíví, áchí-i.

11 Te n̄i kivi Jesús in̄i ñuu Jerusalén, jíin iní ve'e ñi. Te n̄i ndakoto-ya núu táká ndatíñu ñin ní yúan. Te nuu ní ini, te n̄i kenda-ya kuá'an-ya ñúu Betania jíin máá uxí uu-de.

### *Tu'un mérkexe*

12 Te kivi xían-ún, n̄i kakenda-ya kuá'an-ya iní ñuu Betania. Te n̄i chaá soko chíi-ya.

13 Te onde jíká ní jiní-ya ñin mérkexe ja ío numa ndá'a. Te n̄i kandita-ya kuá'an-ya, jáni iní-ya já ní'in-yá ja kée-yá núu. Te nuu ní jaa-ya núu mérkexe-ún, tú kuti naún ní ní'in-yá, chí máá núma-ní ío. Chí nasu kivi kúun nde'e kúu.

14 Yúan-na te Jesús, n̄i ka'an-ya: Ni ñn tuká naún kée kuti ndé'e xiní-ro ní káni, áchí-ya jíin mérkexe-ún. Te chaá káskuá'a jíin-yá, n̄i kajini so'o-de ja súan n̄i ka'an-ya.

### *Ja ní sándoo-ya vé'e ñi*

15 Te n<sub>i</sub> jakoyo-ya ñúu Jerusalén. Te n<sub>i</sub> k<sub>i</sub>v<sub>i</sub> Jesús in<sub>i</sub> ve'e i<sub>i</sub>. Te n<sub>i</sub> kiñi'in-ya ñáyiv<sub>i</sub> kájaan káxikó ín-i in<sub>i</sub> ve'e i<sub>i</sub>-ún kája'an-i. Te n<sub>i</sub> skuíó káni-ya mesa cháa káxndái xu'ún, jíin silla cháa káxikó paloma.

16 Te tú ní já'a-ya tú'un ja'a ni ñn-i jíin kíyi in<sub>i</sub> ve'e i<sub>i</sub>-ún.

17 Te n<sub>i</sub> stá'an-ya tú'un nuu-í: Á tú yóso núu tutú ja vé'e-r<sub>i</sub>, ve'e nuu kájikān ta'u táká ñáyiv<sub>i</sub> nání. Ko máá-ró, a n<sub>i</sub> kanasá'a-ró yaú kava ñáku<sub>i</sub>'ná, áchí-ya.

18 Te cháa káchaa tutu jíin sutú ñá'nu, n<sub>i</sub> kajini so'o-de tu'un-ún. Te kándúkú-de modo ndasa ka'ni-dé-ya. Ko káyu'ú-de-ya, chi taká ñáyiv<sub>i</sub> kánaa in<sub>i</sub>-i kájini so'o-i tu'un stá'an-ya.

19 Te nuu kuá'ini, te n<sub>i</sub> kenda Jesús in<sub>i</sub> ñuu-ún, kua'an-ya.

### *Ja ní ichi mérkexe*

20 Te jañá'an inga k<sub>i</sub>v<sub>i</sub>, n<sub>i</sub> kanaja'a-ya kuá'an-ya. Te n<sub>i</sub> kajini-ya mérkexe-ún ja á n<sub>i</sub> ichi onde yo'o.

21 Yúan-na te n<sub>i</sub> nuku'un in<sub>i</sub> Pedro. Te n<sub>i</sub> ka'an-de jíin-yá: Maestro, nde'é-ní mérkexe-ún ja ní ka'an ndiva'a-ní jíin. Te vina a n<sub>i</sub> ichi i<sub>i</sub>, áchí-de.

22 Te Jesús, n<sub>i</sub> ka'an-ya jíin-de: Kandíja nuu Dios,

23 chi jandáa ká'an-r<sub>i</sub> jíin-ró: Nú ndé cháa ka'an-de jíin yúku yá'a: Kuxio, te jungoo-ró ondé nuu mar, te nú tú kani s<sub>i</sub>k<sub>i</sub> in<sub>i</sub>-de, ch<sub>i</sub> sua kándíja-de ja súan kuu ja ní ka'an-de-ún, te ja ní jikan-de-ún, ni'in-dé.

24 Ja yúan ká'an-r<sub>i</sub> jíin-ró: Taká ja jikán-ro, te kakan ta'u-ro jíin, te ná kándíja-ró já ní'in-ro, te ní'in-ro.

25 Te nú kájikañ ta'u-ro, te kuña ká'nu iní-ro núu ndé ñn cháa jíto u'u róó, náva'a máá Táa-ro kánchaa-ya ondé andíví, suni kuña ká'nu iní-ya núu kuáchi-ró.

26 Chí nú tú kuña ká'nu iní-ro, suni súan máá Táa-ro kánchaa-ya ondé andíví, ma kúña ká'nu iní-ya núu kuáchi-ró, áchí-ya.

### *Sikí tíñu ndíso Jesús*

27 Te ñi najakoyo tuku-ya ñúu Jerusalén. Te jíka kuu-ya iní ve'e ii. Te sutu ñá'nu, jíin cháa káchaa tutu, jíin cháa ñi kayii, ñi chakoyo-de nuu-ya.

28 Te ñi kaka'an-de jíin-ya: Na jíin tú'un sá'a-ró tíñu yá'a. Te ndéja ní ka'an jíin-ró sá'a-ró tíñu yá'a, áchí-de.

29 Te Jesús, ñi ka'an-ya jíin-de: Ná kaká tu'ún-rí róó ñn tu'un, te kachi-ro núu-rí. Yúan-na te ná kachí-ri nuu-ro na jíin tú'un sá'a-ri tíñu yá'a.

30 Ja ní skuánducha Juan sáá, á onde andíví ní kii tu'un, xí cháa ñi tá'ú tíñu. Kastu'ún, áchí-ya.

31 Yúan-na te ñi kanda tu'ún máa-de: Nú ka'an-yo: Ja ondé andíví. Te kachi-de kuni-yó: Naja tú ní kákandija-ró núu-dé núsáá.

32 Te nú ka'an-yo já cháa ñi tá'ú tíñu. Te káyu'ú-yo ñáyivi, chí ndivii-í kájani ndaa iní-i ja cháa ñi jani tu'un Dios ñi kuu Juan, áchí-de jíin tá'an-de.

33 Ja yúan ní kaka'an-de: Tú kájini-ri, áchí-de jíin Jesús. Yúan-na te ñi ka'an Jesús: Suni ruu, tú kachi-ri nuu-ro na jíin tú'un sá'a-ri tíñu yá'a núsáá, áchí-ya jíin-de.



# 12

## *Chaa kásatiñu nuu itú uva*

<sup>1</sup> Te n̄i kejá'á-yá n̄i ka'an-ya tú'un yátá jíin-de jíiná'an-de: ñin chaa, n̄i nachu'un-de ñin itú uva. Te n̄i jas̄u-de jakú. Te n̄i jacha-de ñin yau nuu kaxín-de. Te n̄i ndukani-de ñin torre. Te n̄i xndóo-de nuu cháa kásatiñu jíin. Te n̄i kee-de kua'an jíká-de.

<sup>2</sup> Te ñin kiv̄i te n̄i tájí-de ñin mozo-de vai nuu já kásatiñu jíin uva-ún, ja vái naki'in-de nde'e itú uva nuu já ní kásatiñu-ún.

<sup>3</sup> Ko máá-ún, n̄i kakatiin-ún mozo-de. Te n̄i kastují-dé. Te n̄i kakiñi'in-ún-de. kuano'on sáni-ni-de.

<sup>4</sup> Te máá jíto'o, n̄i natájí tuku-de inga mozo-de vai nuu já kásatiñu-ún. Te n̄i kastují-ún xiní mozo-de. Te n̄i kasákátá nuu-dé. Te n̄i kakiñi'in-ún-de kuano'on-dé.

<sup>5</sup> Te máá jíto'o uva, n̄i natájí tuku-de inga chaa vai. Te n̄i kaja'ni-ún-de jíin kuá'a-gá-de. Te sava-de n̄i kastují. Te sava-de n̄i kaja'ni.

<sup>6</sup> Ko máá jíto'o, ío ñin se'e-de ja kúndá'ú in̄i-de. Te onde sandi'í-na n̄i tájí-de se'e-de vai nuu cháa kásatiñu. Te n̄i ka'an-de: Ná koo jíñú'ún yúan nuu sé'e-ri, áchí-de.

<sup>7</sup> Ko máá já kásatiñu-ún, n̄i kandatú'ún: Chaa yá'a xín tá'u. Ná chó'o, ná ká'ni-yo-dé, te ná ndoo ta'u-dé kuu-yó, áchí.

<sup>8</sup> Te n̄i kakatiin-ún sé'e-de. Te n̄i kaja'ni-ún-i. Te n̄i kaskána ndiyi-ún yátá itú uva.

<sup>9</sup> Ndasa sá'a jito'o itū uva-ún núsáá. Chaa-de, te xnáa-dé ja ní kasátiñu-ún. Te kuá'a-de itū uva-ún nuu sáva-ga chaa, áchí-ya.

<sup>10</sup> Ni tutū ij yá'a té ka'u-ga-ro náún. Yuu já ní kaské'ichi chaa káchutá'an, ya'á kúu máá yúu ndiso fuerza jiki.

<sup>11</sup> Máá Tatá Dios, nī sá'a-ya súan. Te kánaa iní-yo ndé'é-yó tíñu yá'a, áchí-ya jíín-de.

<sup>12</sup> Te kándúkú-de modo tiin-de-ya. Chi nī kajuku'un iní-de ja sikí máá-de kúu tu'un yátá ní ka'an-ya-ún. Ko nī kayu'ú-de nī kajito-de ñayivi. Te nī kaxndóo-de-ya, te kája'an-de.

### *Siki xú'ún yóo*

<sup>13</sup> Te nī katáji-de sava chaa fariseo jíín chaa herodiano kája'an-de nuu-yá, náva'a tiin yátá-de-ya jíín yakú tu'un.

<sup>14</sup> Te nī chakoyo-de. Te nī kaka'an-de jíín-yá: Maestro, kájiní-ná ja ká'an ndaa-ní. Te tú yú'ú-ní jito-ní ni ñn chaa, chí tú ndé'é-ní ndasa jito taká chaa, chí sua stá'an ndaa-ní ichi Dios. Á kuu kuá'a-yó xú'ún yóo nuu César, xí túu. Á kuá'a-yó, xí ma kuá'a-yó, áchí-de jíín-yá.

<sup>15</sup> Yúan-na te máá-yá, a nī juku'un iní-ya já xndá'ú-de-ya kákuñi-de. Te nī ka'an-ya jíín-de: Naja kábito nchaa-ro rúu. Kuá'a xu'ún jián ná kí ndé'é-rí, áchí-ya.

<sup>16</sup> Te máá-de, nī kaja'a-de xu'ún-ún nuu-yá. Te nī ka'an-ya jíín-de: Ndé chaa kúu chaa ncháá nuu yá'a, jíín tú'un yóso yá'a, áchí-ya. Te nī kaka'an-de jíín-yá: César kúu, áchí-de.

<sup>17</sup> Te Jesús, nī ka'an-ya jíín-de: Kuá'a ja xíin César nuu César, te ja xíin Dios nuu Dios, áchí-ya.

Te n kanaa xaan iní-de n kajini so'o-de tu'un n ka'an-ya.

*Sikí já náchaku ndíyi*

<sup>18</sup> Yúan-na te n chakoyo chaa saduceo nuu-yá. Te chaa-ún, káka'an-de ja tú nachaku kuti ndíyi. Te n kajika tu'un-de-ya:

<sup>19</sup> Maestro. Moisés, n chaa-de tutu n ndoo jín-yó, nú ñani in chaa kuu-de, te ndoo ñasí'í-de, te nú tú se'e-de ní íó, te ñani-de naki'in ñasí'í-de, te nandakin-de tata ñani-de, áchí tutu-ún.

<sup>20</sup> Te n ka'io usia ñani. Te chaa núú, n tanda'a-dé. Yúan-na te n ji'í-de. Te tú ní xndóo-de tata-de.

<sup>21</sup> Te chaa uu, n naki'in-de-ña. Te n ji'í-de. Te n chaa-ún, tú ní xndóo-de tata-de. Te chaa uni, suni súan.

<sup>22</sup> Te ndí'usiá-de, n kanchaka-de-ña. Te tú n in-de ní xndóo-de tata. Te onde sandí'í-na te n ji'í máa ña'an-ún.

<sup>23</sup> Núsáa te kiví náchaku taká ndíyi, ja náchaku máa ñaní jiná'an-de, te ndé in-de kuu-ña ñasí'í-de, chi ndí'usiá-de, n kanchaka-de-ña, áchí-de jín-yá.

<sup>24</sup> Yúan-na te Jesús, n ka'an-ya jín-de: Tú kájuku'un in-ro jín tutú ij, n jín fuerza Dios. Yúan ní kastíví-ró tú'un.

<sup>25</sup> Chi kiví náchaku-de ma'ñú ndíyi, n tuká tanda'a kúti-dé, n ma nátanda'a máa-ña. Chi nduu-de nátu'un ndajá'a ka'io andíví.

<sup>26</sup> Te sikí ndíyi ja náchaku, á té ka'u-ga-ro tutú Moisés, ndasa n ka'an Dios jín-de ma'ñú yukú:

Máa-rí kúu Dios Abraham, Dios Isaac, Dios Jacob, áchí-ya jíin Moisés.

27 Ko nasu Dios chāa ni kaji'i kúu-ya, chi sua Dios chāa káichaku kúu-ya. Xaan kástiví-ró tú'un núsáá, áchí-ya jíin-de.

*Tu'un tá'ú tíñu kánúú xáan-gá*

28 Te ñin chāa cháa tutu ni jini so'o-de kástatá'an-de, ni jāa-de. Te ni jini-de ja vá'a ni nachísó-yá tu'un nuu-dé. Te ni jika tu'ún-de-ya: Ndé tu'un kánúú xáan-gá nuu táká tu'un ni tá'ú-yá tíñu sáá, áchí-de.

29 Te ni ka'an Jesús jíin-de: Ya'á kúu tu'un kánúú xáan-gá nuu táká-ga: Kuni so'o Israel, máa Tatá-yo Dios, máa ñin-ni-ya ío.

30 Núsáá te kumaní-ro jíin máa Tatá-ro Dios onde jíin iní jíin añú-ro, jíin ñí núu jiní tuní-ro, jíin ñí fuerza-ro. Ya'á kúu tu'un tá'ú tíñu kánúú xáan-gá.

31 Te tu'un uu kúu suni nátu'un inga-ún: Kundá'ú iní-ro tá'an-ró nátu'un kúndá'ú iní-ro máa-ró. Tuká inga tu'un tá'ú tíñu kánúú-ga ío, chi ya'á-na, áchí-ya jíin-de.

32 Yúan-na te chāa cháa tutu, ni ka'an-de jíin-yá: Jandáa Maestro, va'a ká'an-ní, chi Dios ñin-ni-ya ío, te tuká inga Dios ío.

33 Te kumaní-yo jíin-yá onde jíin iní jíin añú-yo, jíin ñí núu jiní tuní-yo, jíin ñí fuerza-yo, te kundá'ú iní-yo tá'an-yó nátu'un kúndá'ú iní-yo máa-yó, kánúú xáan-gá ya'á vásá já ká'mu-yó kiti jíin táká kiti ká'ni-yo núu-yá, áchí-de jíin-yá.

34 Yúan-na te n̄i j̄in̄i Jesús ja vá'a xaan ní xndió káni-de tu'un. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: A yani kuu k̄iv̄i-ró ñúu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya. Te ni ñn-de, tuká ní chúndéé iní-de kaka tu'ún-de-ya:

### *Sik̄i Sé'e David*

35 Te n̄i stá'an Jesús in̄i ve'e īi. Te n̄i ka'an-ya: Naja kaka'an chaá káchaa tutu ja Cristo kúu Sé'e David.

36 Ch̄i suni máá David, n̄i ka'an-de n̄i sá'a Espiritu Santo jíin-de: Máá Tatá Dios n̄i ka'an-ya jíin Jító'o-ri: Nungoo-ró íchi ndává'a-ri, te ná chúkú-ri chaá kájito u'u róó, kuu-de teyu kuxndíi ja'a-ro, áchí Dios. Achí David.

37 Ch̄i suni máá David, Jító'o, n̄i ka'an-de jíin-yá. Te ndasa kuu máá-yá se'e-de núsáá, áchí-ya. Te taká ñayiv̄i ndá'ú, n̄i ka'io in̄i n̄i ka'io añú-i n̄i kajini ná'ín-i ja ká'an-ya.

### *Sik̄i já ní kana jíin-yá nuu-í*

38 Te n̄i stá'an-ya tú'un. Te n̄i ka'an-ya jíin-i: Koto-ró máá-ró núu cháa káchaa tutu. Ch̄i kákuni-de kaka-de jíin sú'nu káni. Te kákuni-de ja ká'an sa'an-yo jíin-de nuyá'u.

39 Te silla onde xini mesa in̄i ve'e sinagoga, jíin silla xini mesa nuu ío xini kákuni-de.

40 Te chaá yá'a kákókó-de ve'e ña'an kéndoo ndá'ú, te kásá'a-de ja túu kuachi-de, yuán kájikan ta'u ná'an-de. Chaá yá'a ví'í-gá ta'nu ndatu-de, áchí-ya.

### *Ja ní soko ñá'an viuda xu'ún*

41 Te kánchaa Jesús ichi núu janú nuu kásoko-í xu'ún. Te ndé'é-yá ndasa káchu'un kua'a ñáyiv̄i

xú'ún iní janu-ún. Te kua'a cháa kúká, nī kachu'un téyí-de.

<sup>42</sup> Te nī chaa ñn ña'an ní kendo ndá'ú. Te nī chindee-ña úu xu'ún yíkí náa, ja kúu ñn centavo.

<sup>43</sup> Yúan-na te nī kana-ya xiní cháa káskuá'a jíin-yá. Te nī ka'an-ya jíin-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ñá'an ní kendo ndá'ú yá'a, nī chu'un-ga-ña vásá taká ñayivi ní kachu'un iní janu-ún.

<sup>44</sup> Chi taká-i, nī kachu'un-i ja ní ndendoso sikí-í. Ko ña'an yá'a, vasa kúndá'ú-ña, ko nī chu'un ndi'i-ña já ñáva'a-ña, onde jíin taká ja kúchaku-ña, áchí-ya jíin-de.

## 13

### *Tuni nuu kúyani nchaa Jesús*

<sup>1</sup> Te nī ndenda-ya iní ve'e ii. Te ñn chaa skuá'a jíin-yá, nī ka'an-de jíin-yá: Maestro, ndé'é-ní ná xaan lúu yuu te luu ve'e íó, áchí-de.

<sup>2</sup> Te Jesús, nī ka'an-ya jíin-de: Ándé'é-ró núu taká ve'e ná'nu yá'a. Ma kútá'an-ga ni ñn yuu, chí ñn kivi te ndi'i ndua, áchí-ya.

<sup>3</sup> Te nī jungoo-ya ondé yuku Olivos, ichi núu vé'e ii. Te Pedro, Jacobo, Juan, jíin Andrés, nī kajika tu'ún sñn-de-ya:

<sup>4</sup> Kastu'ún-ní nuu-ná. Ndé kivi kóo taká tiñu yá'a. Te naún tuni koo nuu kúyani chaa taká tiñu yá'a, áchí-de.

<sup>5</sup> Te Jesús, nī kejá'a-yá ká'an-ya jíin-de: Koto-ró máa-ró jíná'an-ró, náva'a tú xndá'ú ni ñn-de róó.

6 Chì kikoyo kua'a cháa ki'in núu-de sí'ví-rí, te ka'an-de: Máá-rí kúu Cristo, achi-de. Te xndá'ú-de kua'a xáan ñáyivi.

7 Te nú nì kajini tu'un-ró káka'an ja ío guerra xí já kóo guerra, te ma yú'ú-ro. Chì kánúú kóo súan. Ko té jinu-ga kivi.

8 Chì ndonda nación siki nación, te ñuu siki ñúu. Te yá'a yúan taan, te ni'in, te koo tama, te ni'in ñayivi. Yá'a kákuu tundó'o kéjá'a núu.

*Tu'un ndasa ndo'o ñayivi kákandíja*

9 Te koto-ró máá-ró, chì nastúu-de róo nuu junta. Te ini ve'e sinagoga xndó'o-de róo. Te onde nuu gobernador jín núu rey kana-de xini-ro já siki rúu. Te kani ndaa-ro tú'un nuu-dé.

10 Te jínu ñú'ún já xná'an-ga kuicha tu'un va'a-ri nuu táka ñayivi.

11 Te nú kinchaka-de róo, ja nastúu-de róo, ma nákani tu'a ini-ro ndasa ka'an-ro jín-de. Chì ja kuá'a-ya núu-ro hora jian, yúan ká'an-ro. Chì nasu máá-ró ká'an, chì Espiritu Santo ka'an, áchí-ya.

12 Te ñani jín ñani nastúu tá'an ja ná kúu. Te táa jín sé'e, te se'e-ún ndonda siki táa, te ka'ni tá'an.

13 Te taká ñayivi, koto u'u-i róo ja siki rúu. Ko cha kundij ni'in onde kivi jínu, cha-ún kaku, áchí-ya.

14 Ko nú nì kajini-ro já káchá'an te nì tucha taká ndatíñu nuu má kúu kuti kóo súan núu, nátu'un nì ka'an Daniel cha nì jani tu'un Dios (cha ká'u, ná júku'un ini-de), yúan-na te ñayivi káxiukú iní ñuu Judea, ná kúnu-i kingoyo-i onde yuku.

15 Te cha kánde xini vé'e, ma núu-de ndivi-de ini ve'e ki'in-de ndatíñu-de.

16 Te cháa kándeé onde rancho, ma náxíó káva yátá-de náki'in-de tikachí-de ichi yátá-dé.

17 Ko kivi-ún naka ndá'ú kuu ja káñu'un se'e, jíin já káskáxin-í.

18 Ná kakán ta'u-ro núsáá, náva'a tú kunu-ró máá víko víjin ki'in-ro.

19 Chi kivi-ún koo tundó'o, ja té tuká koo onde kivi ní sá'a Dios ñuyivi, te onde vina, te ni ma kóo-ga.

20 Te nú máá Tatá Dios, tú ní náxndíyi-ya kivi-ún núú, ni ñn cháa ma káku kuti-dé núú. Ko ja sikí cháa ni nakaji-ya, yuán ní náxndíyi-ya kivi-ún.

### *Tuni máá kivi sándi'i-na*

21 Núsáá te nú ndé cháa ká'an jíin-ró: Yá'a nde'é-ró kánchaa Cristo, xí: Yúan nde'é-ró kánchaa-ya, ma kándíja-ró já ká'an-de.

22 Chi kenda Cristo xndá'ú, jíin cháa kani tu'un tú'ún. Te sá'a-de tuni tiñu ñá'nu xaan, náva'a xndá'ú-de onde cháa ni nakaji-ya, te nú ná kúu sá'a-de.

23 Koto-ró máá-ró, chi a ni kachi ndi'i-ri nuu-ro, áchí-ya.

24 Te kivi ndi'i koo tundó'o-ún, kutúún ndikandii, te yoo ma ndíi-gá.

25 Te tiñuú xíní, jungoyo-ti ichi ándívi kí-ti. Te taká fuerza ándívi, ndi'i ka'ya.

26 Yúan-na te kuni ñayivi núu máá Sé'e cháa kii-ya ichi ándívi núu vikó nu'ún jíin kuá'a fuerza ja ndúñá'nu-ya.

27 Yúan-na te táji-yá ndajá'a-yá kinglyo. Te nastútú-yá ñayivi ní nakaji-ya ndíkúun lado



ñuyívi, onde nuu ndí'i ñu'un, te onde nuu ndí'i andívi.

<sup>28</sup> Vina te skuá'a-ró ndasa sá'a yunu mérkexe. Nú a ni nduyúcha núma, te ni najaa nda'a, te a kájiní-ro já á ni kuyani viko sáú.

<sup>29</sup> Suni súan róó, nú a ni kájiní-ro kuákuu taká tiñu yá'a, te kuni-ro já á yani jaa kivi-ún.

<sup>30</sup> Jandáa ká'an-ri jín-ró ja má náa ñáyivi yá'a, onde ná skíkuu taká tiñu yá'a.

<sup>31</sup> Andívi jín ñuyívi chi naa, ko tu'un ká'an-ri chi ma náa.

### *Siki já kúndito-i*

<sup>32</sup> Ko kivi kóo-ún, jín hora, tú ni in chaa jiní, ni ndajá'a ká'io andívi, ni máá Sé'e-ya, chi máá in-ni máá Táa-yo Dios jiní-ya.

<sup>33</sup> Koto-ró máá-ró, te kundito-ró, te kakan ta'u-ro. Chi tú kájiní-ro na kivi kóo.

<sup>34</sup> Chi nátu'un in chaa kua'an jíká-de. Te ni xndóo-de ve'e-de. Te ni ja'a-de tu'un nuu mozo-de, ná tiñu sá'a in in-de. Te chaa ndíto yuxé'é, ni ta'u tíñu nuu-dé, ná kúndito-de.

<sup>35</sup> Núsáa te kundito-ró, chi tú kájiní-ro na hora nchaa jito'o ve'e-ún, á aini, á ñúú, á kána lí'li, á jañá'an.

<sup>36</sup> Chi sánaa iní-ro te nchaa-ni-ya. Te ni'in-yá róó kákixi-ro.

<sup>37</sup> Te taká tu'un ká'an-ri jín-ró yá'a, suni ká'an-ri jín ndívii-í jíná'an-i. Kundito jíná'an-ró, áchí-ya.

## 14

*Ja ní kqanat#n tu'un tá'an siki Jesús*

1 Te uṽ-ga kivi te vásá ní kuu Pascua jíin víko kóo statilá tú yí'i yujan íá. Te sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutu, ni kándúkú-de modo ndasa xndá'ú-de-ya te tiin-de-ya. Te ka'ni-dé-ya kákuni-de.

2 Te ni kaka'an-de: Ma kúu sá'a-yó máá kivi víko, chi nú súan te ndonda vaā ñayivi, áchí-de.

### *Jesús jíin ñá'an ndíso perfume*

3 Te kánde-ya ñúu Betania, káncha-ya núu mesa ve'e Simón cháa té'yu ndi'yi. Te ni chaā in ñá'an, kándá'á-ña in tiya'a ñú'un perfume máá nían ita nardo kúu. Te ncháá ya'u téyí. Te ni tá'ú-ña tíya'a-ún. Te ni chu'un-ña xiní-yá.

4 Te sava, ni kakiti ini. Te ni kaka'an: Naja náa perfume jian.

5 Chi kuu kuya'u ví'í-gá uni ciento peso, te kuā'a-yó núu ñayivi ndá'ú núu, áchí. Te ni kaka'an vaā siki-ñá.

6 Ko Jesús, ni ka'an-ya: Síá-ña. Naja kástá'an-ro-ñá. Tiñu va'a sá'a-ña jíin-rí, áchí-ya.

7 Chi nene káxiukú ñayivi ndá'ú jíin-ró. Te nú kákuni-ro te kuu sá'a va'a-ró jíin-i. Ko ruu, na tú nene káncha-ri jíin-ró.

8 Ya'á-ni ni kuu ni sá'a-ña. Chi a ni chi'i tu'a-ña perfume yiki kúñu-ri kivi yúji-ri.

9 Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ní ñúyivi nú ná kuicha tu'un va'a yá'a, te tiñu ni sá'a-ña yá'a, suni koo tu'un náva'a ná núku'un ini-i-ña, áchí-ya.

10 Yúan-na te Judas Iscariote, in ja uxí uṽ yúan, kua'an-de nuṽ sutú ñá'nu ja nástúu-de-ya.

11 Te súan ni kajini so'o sutu-ún. Te ni kakusi iní. Te ni kakeyu'u já kuá'a xú'ún núu-dé. Te ná ndúkú-de modo ndasa nastúu-de-ya.

### Viko lélú Pascua

12 Te máá kivi kéjá'á viko koo statilá tú yí'i yujan íá, suni máá kivi kásoko-dé lélú Pascua, te cháa káskuá'a-ún, nì kaka'an-de jíin-yá: Ndénu kuní-ní ná kísátu'a-ná nuu kée-ní lélú Pascua, áchí-de.

13 Te nì tájí-yá uu cháa káskuá'a jíin-yá kua'an-de. Te nì ka'an-ya jíin-de: Kuá'an onde ñuu. Te yúan ketá'an-ró jíin ñin cháa ndiso ñin kiyi nducha. Te kundikin-ro-dé ki'in-ro jíin-de.

14 Te nuu ndivi-de, yúan ka'an-ro jíin máá jíto'ó ve'e-ún: Achí máá Maestro: Ndénu íó ñin ve'e kua'a núu-ní nuu kée-ná lélú Pascua jíin cháa káskuá'a jíin-ná, achí-ro.

15 Te máá-de, ná stá'an-de ñin cuarto ká'nu onde xini vé'e nuu-ro, yúan a íó tu'a. Te yúan sátu'a-ró ndasa kuu-yó, áchí-ya jíin-de.

16 Te kája'an cháa káskuá'a jíin-yá. Te nì jakoyo-de ñuu-ún. Te nì kani'in-dé nátu'un nì ka'an-ya jíin-de. Te nì kasátu'a-de ndasa kuxíni-de lélú Pascua.

17 Te nì ini. Te kua'an-ya jíin máá uxí uu cháa-ún.

18 Te káxiukú-de nuu mesa káyee-dé staa. Te nì ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ñin róó, ja yée jíin-rí, nastúu-ró rúu, áchí-ya.

19 Yúan-na te nì kakuxíí ini-de. Te nì kajika tu'ún ná ñin ná ñin-de-ya: Ja náá náún, ja náá náún, ká'an ñin-de, ká'an inga-de.

20 Te nì ka'an-ya jíin-de: ñin ja uxí uu ja chíxí'ú núu kó'ó jíin-rí kúu, áchí-ya.

21 Chi jandáa máá Sé'e cháa ki'in-ya nátu'un yóso tú'un-ya núu tutú. Ko naka ndá'ú kúu cháa nastúu máá Sé'e cháa. Va'a-ga nú tú ní kaku cháa-ún núu,

áchí-ya.

<sup>22</sup> Te káyee-dé. Te n̄i ki'in Jesús staa. Te n̄i jikan ta'u-yá. Te n̄i sákuáchí-yá. Te n̄i ja'a-ya núu-dé. Te n̄i ka'an-ya: Kee jíná'an-ró. Ya'á kúu yiki kúñu-ri, áchí-ya.

<sup>23</sup> Te n̄i ki'in-ya ñin taza. Te n̄i jikan ta'u-yá. Te n̄i ja'a-ya núu-dé. Te ndi'i-de, n̄i kají'i-de.

<sup>24</sup> Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Ya'á kúu ñiñi-rí ja sá'a contrato jáá. Te ja siki ñáyivi kuá'a te n̄i jati.

<sup>25</sup> Te jandaa ká'an-ri jíin-ró: Ma kó'o-ga-ri nducha ndé'e uva, onde kiví náko'o-ri ja jáá iní ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya.

<sup>26</sup> Te n̄i kajita-ya ñin yaa ij. Te n̄i kenda-ya kája'an-ya ondé yuku Olivos.

<sup>27</sup> Yúan-na te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Ndivii-ro, nayu'ú-ro já siki rúu akuáa vína. Chi a yóso núu tutú: Stují-rí chaa ndíto ri, te máa ri-ún, kuicha-ti, áchí.

<sup>28</sup> Ko nuu náchaku-ri, te xna'an-ga ruu ki'in-ri ñuu Galilea vásá róó, áchí-ya.

<sup>29</sup> Ko Pedro, n̄i ka'an-de jíin-yá: Vasa ndivii-dé ná náyu'ú-de, ko náá chi túu, áchí-de.

<sup>30</sup> Te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Jandaa ká'an-ri jíin-ró, chi róó, akuáa vína, onde ná té kana-ga lí'li uu jínu, te ma kuátu'un-ró rúu uní jínu, áchí-ya.

<sup>31</sup> Ko máa-de, téyí ní ka'an-de: Vasa ná kúu-ná jíin-ní, ko ma kasú-ná yu'u-ná ja kúu ní, áchí-de. Te suni súan n̄i kaka'an ndi'i-de.

### *Jesús iní Jardín Getsemaní*

<sup>32</sup> Te n̄i jakoyo-ya ñin nuu nání Getsemaní. Te n̄i ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Yá'a-ni

jungoo-ró nini ná kakán ta'u-rí, áchí-ya.

<sup>33</sup> Te n̄i jaka-ya Pedro jíin Jacobo jíin Juan kája'an-de jíin-ya. Te n̄i kejá'a-ya yú'u-ya, te ndúkuí'a in̄i-ya.

<sup>34</sup> Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Xaan ndúkuí'a in̄i-ri, chí a yani kuu-ri. Yá'a kundatu-ró, te kundito-ró, áchí-ya.

<sup>35</sup> Te n̄i kanduu-ya ñin tí'lí. Te n̄i jukuiñi jíití-ya nuu ñú'un. Te n̄i jikan ta'u-ya, te nú kuu kaku-ya hora-ún.

<sup>36</sup> Te n̄i ka'an-ya: Abba, Táa. Taká tiñu kúu sá'a máa-ní. Chaxio-ní tundó'o-ná yá'a ná kí'in. Ko nasu já kuní máa-ná, chí ja kuní máa-ní ná kúu, áchí-ya.

<sup>37</sup> Te n̄i ncha-ya. Te n̄i jini-ya já kákixi-de. Te n̄i ka'an-ya jíin Pedro: Simón, kixi-ro náún. Á tú kánda-ró kundito-ró vasté ñin hora.

<sup>38</sup> Kundito, te kakan ta'u-ro, náva'a ma kóto ncha-ún róó. Chí kuní ndija añú-ro, ko yiki kúñu-ró chí túu, áchí-ya.

<sup>39</sup> Te kua'an tuku-ya. Te n̄i jikan ta'u-ya. Suni ñin-ni tu'un n̄i ka'an-ya.

<sup>40</sup> Te n̄i ncha-ya. Te n̄i jini tuku-ya-dé kákixi-de, chí xaan káji'i-de numá'ná. Te tú kútuní ndasa xndió káni-de tu'un nuu-ya.

<sup>41</sup> Te n̄i ncha-ya vuelta un̄i. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Kusú te ndetátú-ro-ná. A n̄i kuu. Vina te n̄i ja hora ja máa Sé'e cha natuu-ya núu ndá'a cháa ká'io kuachi.

<sup>42</sup> Nduko, ná chó'o. Chí ja nástúu ruu, a n̄i kuyani vai, áchí-ya.

*Ja ní kakatñn-de Jesús*

43 Te súan ká'an-ya, te n̄i cháa-ni Judas, ñn ja uxí uu-ún. Te ñn nuu já káchindéé tá'an jíin-de, jíin machete jíin yúnu vái koyo jíin-de. Ch̄i sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutu jíin cháa n̄i kayii, n̄i katáji cháa-ún.

44 Te cháa n̄i nastúu-ya-ún, n̄i ja'a-de ñn tuni, te n̄i ka'an-de: Cháa tíyú'ú-rí-ún, yuán kúu. Katñn jíná'an-ró, te kunchaka-ró kí'in-ro jíin, áchí-de.

45 Yúan-na te n̄i cháa-de. Te n̄i kandita-ni-de nuu-yá. Te n̄i ka'an-de jíin-yá: Maestro, Maestro, áchí-de. Te n̄i tiyú'ú-de-ya.

46 Te cháa vai koyo jíin Judas-ún, n̄i kakatñn-de-ya.

47 Te ñn cháa kándii yúan, n̄i stáa-de machete-de. Te n̄i kachi-de so'o mozo máa sutú ñá'nu-ga.

48 Te n̄i ka'an Jesús jíin-de jíná'an-de: Nátu'un sik̄i ñn cháa kuí'ná vái koyo-ró jíin machete jíin yúnu kátñn-ró rúu náún.

49 Ndita'an kiv̄i ní kandee-ri jíin-ró iní ve'e ii, n̄i stá'an-ri tu'un, te tú ní kákatñn-ró rúu. Ko súan kásá'a-ró náva'a ná skíkuu tutu ii, áchí-ya.

50 Yúan-na te cháa káskuá'a jíin-yá, n̄i kaskéndoo-de-ya. Te n̄i kajinu ndi'i-de kája'an-de.

51 Te ñn suchí, ndikín-i-ya kuá'an-i jíin-yá. Te ndí-i ñn sa'ma kuítá, ch̄i víchí líi-í. Te n̄i kakatñn-de-i.

52 Ko máa-i, n̄i xndóo-i sa'ma kuítá-ún. Te n̄i jinu víchí líi-í kua'an-i.

*Ja ní kandii Jesús nuu sutú ñá'nu-ga*

53 Te n̄i kákinchaka-de Jesús nuu máa sutú ñá'nu-ga. Te taká sutu ñá'nu jíin cháa n̄i kayii jíin cháa káchaa tutu, n̄i kandutútú-de.

54 Te Pedro, jíká ndikín-de-ya ondé iní yuxé'é máá sutú ñá'nu-ga-ún. Te nì jungoo-de jíín cháa kájatíñu-ún, ndúvixi-de ñu'un.

55 Te taká sutu ñá'nu jíín taká cháa junta, nì kandúkú-de in tu'un siki Jesús, ja ká'ni-dé-ya kákuni-de. Ko tú ní káni'in-dé.

56 Chì kua'a-dé, nì kasátú'ún-de siki-yá. Ko tu'un nì kaka'an-de-ún, tú ní kété'an.

57 Yúan-na te nì kandukuiñi sava-de, nì kasátú'ún-de siki-yá:

58 Máá-ná, nì kajini-ná ká'an-de: Ruu, stúuncháa-ri ve'e ñi yá'a ja ní kasáva'a nda'a. Te nuu uní kivi te ndukani-ri inga ja tú níni jíín ndá'a, áchí-de, áchí jíná'an.

59 Ko ni súan tú ní kété'an tu'un nì kaka'an.

60 Yúan-na te máá sutú ñá'nu-ga-ún, nì ndukuiñi-de kándij-de ma'ñú. Te nì jiká tu'ún-de Jesús: Tú ka'an kuti-ro náún. Ndasá káka'an cháa yá'a siki-ro, áchí-de jíín-yá.

61 Te máá-yá, tú ní ká'an kuti-yá. Te máá sutú ñá'nu-ga-ún, nì jiká tu'ún tuku de-ya: Máá-ró kúu Cristo, Se'e máá I'a ñi náún, áchí-de jíín-yá.

62 Te Jesús, nì ka'an-ya jíín-de: Máá-rí kúu. Te kuni-ro máá Sé'e cháa kunchaa-ya íchi ndává'a Dios nuu ío fuerza-ya. Te ndii-ya íchi ándíví jíín vikó nu'ún, áchí-ya.

63 Yúan-na te máá sutú ñá'nu-ga-ún, nì ndátá-ni-de sa'ma-dé. Te nì ka'an-de: Naún níni kúni so'o-yó ká'an inga-de núsáa.

64 Nì kajini-ro ná ndíva'a ká'an-de. Ndasá kájani ini-ro. Achí sutu ñá'nu-ga-ún. Te taká cháa-ún, nì kanakuxndí-de-ya ná kúu-ya.

<sup>65</sup> Te sava-de, *n̄i* kativ̄i si'v̄i-de nuu-yá. Te *n̄i* kajasu-de nuu-yá. Te *n̄i* kaja'a-de jikí núu-yá. Te káka'an-de jíin-yá: Kani tu'un, áchí-de. Te cháa kájatíñu-ún, *n̄i* kastují-dé-ya jíin jíkí.

### *Já tú ní játu'un Pedro*

<sup>66</sup> Te ichi chíi yuxé'é yúan kándij Pedro. Te ñn ña'an játíñu nuu máá sutú ñá'nu-ga-ún, *n̄i* cháa-ña.

<sup>67</sup> Te *n̄i* jiní-ña núu Pedro kándij-de ndúvixi-de. Te *n̄i* ndakoto-ña núu-dé. Te *n̄i* ka'an-ña: Te róó, jíin Jesús ñuu Nazaret jíka-ró vii, áchí-ña.

<sup>68</sup> Ko máá-de, tú ní játu'un-de. Tú jiní-ná, ni tú júku'un iní-ná naún ká'an-ní, áchí-de jíin-ña. Te *n̄i* kenda-de yuxé'é yatá vé'e-ún. Te *n̄i* kana-ni lí'li.

<sup>69</sup> Te ña'an játíñu-ún, *n̄i* jiní-ña núu-dé inga jínu. Te *n̄i* ka'an-ña jíin cháa ká'jin yúan. Cháa yá'a suni tá'an-de, áchí-ña.

<sup>70</sup> Ko máá-de, tú ní játu'un tuku-de. Te *n̄i* kunúu tuku. Te cháa ká'jin-ún, *n̄i* kaka'an tuku-de jíin Pedro: Jandáa ja súni tá'an-de kúu-ró, chi cháa galileo kúu-ró. Te tu'un ká'an-ro súan kuní koo, áchí-de.

<sup>71</sup> Ko máá-de, *n̄i*'in *n̄i* ka'an ndi'va'a-de: Tú jiní-ri cháa yá'a ja káka'an-ro tú'un-de, áchí-de.

<sup>72</sup> Yúan-na te *n̄i* kana-ni lí'li vuelta uu. Te Pedro, *n̄i* nuku'un iní-de taká tu'un *n̄i* ka'an Jesús jíin-de núú: Onde ná té kana-ga lí'li uu jínu, te ma kuátu'un-ró rúu *n̄i* jínu, áchí-ya sáá. Te *n̄i* nakani iní-de sikí tú'un-ún. Te *n̄i* nde'e-de.

## 15

### *Já kuá'an Jesús nuu Pilato*



1 Te jañá'an-ún, te taká sutu ñá'nu, jín cháa nī kayii, jín cháa káchaa tutu, jín ndívii cháa junta, nī kaskétá'an-ni-de tu'un. Te nī kaju'nī-de Jesús kua'an-de jín-yá. Te nī kaja'a-de-ya núu Pilato.

2 Te Pilato, nī jika tu'ún-de-ya: Máá-ró kúu Rey cháa judío náún, áchí-de. Te nī ka'an-ya: Ká'an ndaa-ro, áchí-ya jín-de.

3 Te sutu ñá'nu-ún, nī'in nī kajikan-de kuachi siki-yá.

4 Te Pilato, nī jika tu'ún tuku-de-ya: Tú ka'an kuti-ro náún. Nde'é, ná kua'a kuáchi kájukan-de siki-ro, áchí-de jín-yá.

5 Ko Jesús, tuká ní ká'an kuti-yá. Te nī naa iní Pilato ndé'é-de nuu-yá.

6 Te ío costumbre Pilato ja kivi víko-ún síá-de ñin cháa yí'i vekaa, nani cháa kákuu iní ñayivi.

7 Te nī jo ñin cháa nání-de Barrabás, kánde-de vekaa jín tá'an-de ja ní kandonda-de, nī kaja'ni-dé ndiyi.

8 Te nī chakoyo kua'a ñayivi. Te nī kaka'an-i jín Pilato ná sá'a-de natu'un ío costumbre-de.

9 Te nī ka'an Pilato jín-i: Kákuni-ro já síá-ri Rey cháa judío náún, áchí-de.

10 Chī a nī jini-de ja ní kakukuásún iní sutu ñá'nu-ún, te yuán ní kaja'a-ún-yá nuu-dé.

11 Chī sutu ñá'nu-ún, nī kaská'an-de ñayivi kuá'a-ún ja Pilato va'a-ga ná síá-de Barrabás ki'in.

12 Te nī ka'an tuku Pilato: Ndasá kákuni-ro já sá'a-ri jín cháa káskúnání-ró Rey judío núsáá, áchí-de jín-i.

13 Te máá-i, nī kakana jaa tuku-i: Kata kaa-ní cháa jian jiká cruz, áchí-i.

14 Ko Pilato, n̄i ka'an-de jíin-i: Naún kuachi n̄i sá'a-de, áchí-de. Te máá-i, ví'í-gá n̄i kākana jaa-i: Kata kaa-ní-de ná kúu-de, áchí-i.

15 Te Pilato, kuní-de ja ná kúsi iní ñayivi-ún. Te n̄i sía-de Barrabás kua'an. Yúan-na te n̄i xndó'o-de-ya. Te n̄i ja'a-de-ya kuíta kaa-ya já ná kúu-ya.

*Ja ní kasákátá soldado nuu-ya*

16 Yúan-na te soldado, n̄i kākí'in-de-ya kuá'an-de jíin-ya in̄i ve'e palacio. Te n̄i kākana xin̄i tá'an-de n̄i k̄andutútú-de.

17 Te n̄i k̄achu'un-de-ya ñin sa'ma kuá'á t́ndí'í. Te n̄i k̄at̄in-de ñin corona iñu. Te n̄i k̄achu'un-de xin̄i-ya.

18 Yúan-na te n̄i kaka'an-de jíin-ya: Rey judío, taá ndii, áchí-de.

19 Te n̄i k̄akuun-de yunu xin̄i-ya. Te n̄i kat̄ivi s̄í'ví-de nuu-ya. Te n̄i kajukuiñi jíit̄i-de nuu-ya, te n̄i k̄achiñú'ún-de-ya.

20 Te nuu ní ndi'i n̄i kasákátá-de nuu-ya, te n̄i k̄atava-dé sa'ma kuá'á t́ndí'í ñú'un-ya-ún. Te n̄i k̄anachu'un-de-ya sá'ma máá-ya, te n̄i k̄akeni'in-de-ya k̄ata kaa-de-ya.

21 Te ñin cháa nání-de Simón ñuu Cirene (táa Alejandro jíin Rufo kúu-de), n̄i ja'a-de vai-de ichi rancho. Te n̄i k̄atet̄iñu-de cháa-ún ki'in-de jíin-de kundiso-de cruz-ya.

22 Te k̄aja'an-de jíin-ya onde nuu nání Gólgota, ja kuní ka'an: yik̄i xin̄i.

23 Te n̄i kasáká núu-de vino jíin súsia ūa. Te n̄i k̄aja'a-de nuu-ya ko'o-ya. Ko máá-ya, tú ní j̄at̄á'ú-ya ko'o-ya.

*Jā ní kajata kaa-de-ya*

24 Te nī kajata kaa-de-ya jiká cruz. Te nī kasaka-dé sa'ma-yá nuu tá'an-de. Te nī kasá'a-de apuesto siki, ndasa ni'in, in in-de.

25 Te ka'in nī kajata kaa-de-ya.

26 Te nuu tutú kuachi siki-yá yóso: Ya'á kúu Rey cháa judío, áchí.

27 Te nī kajata kaa-de uu ñaku'i'ná jíin-yá, in ichi ndává'a-ya, te inga ichi ndávésé-yá.

28 Te nī skikuu tu'un ká'an tutu ii: Onde jíin cháa kándañáá ní kaskétá'an-de-ya, áchí.

29 Te ñayivi kája'a yúan, nī kaskuíko-i xini-í. Te nī kaka'an ndiva'a-i jíin-yá: Jan jaan. Róo, ká'an-ro já stuncháa-ro vé'e ii Dios, te nuu uní kivi te ndukani-ró núu.

30 Vina te nama-ró máá-ró, te nuu-ró jiká cruz núsáá vii, áchí-i.

31 Te suni súan nī kasákátá sutú ñá'nu-ún nuu-yá. Te kádatu'ún jíin cháa káchaa tutu: Sava ñayivi á nī kuu nī nama-de, ko ma kúu nama-de máá-de.

32 Cristo, Rey cháa Israel, ná núu-de jiká cruz vina, te ná kuní-yo, te ná kándija-yó, áchí. Te cháa kándita kaa jíin-yá-ún, suni súan nī kaka'an ndiva'a-de jíin-yá.

33 Te nuu ní kuu kaxiiuu, te nī kuxkí'vi níí núu ñú'un onde ka'uni.

34 Te nuu ní kuu ka'uni, te nī ka'an jaa Jesús: Eloi, Eloi, lama sabactani, achí-ya. Já kuní ka'an: Dios máá-ná, Dios máá-ná, naja ní xndóo-ní náá.

35 Te sava cháa ká'jin yúan, nī kajini so'o-de. Te nī kaka'an-de: Nde'é, chi kána-de xini Elías, áchí-de.

36 Te jínu ñn cháa nî jaá-de, te nî chándájí-de kachî núu vinagre. Te nî cháa-de xinî ñn yunu. Te nî ja'a-de nuu-yá ja kó'o-ya. Te nî ka'an-de: Ná ndé'ó nú cháa Elías xnúu-de cháa, áchí-de.

37 Ko máá Jesús, nî ka'an jaa-ya. Te nî ji'i-ya.

38 Yúan-na te sa'ma ndíta kaa inî ve'e ii, nî te'nde uu onde nuu xinî te onde nuu já'a.

39 Te ñn cháa capitán kándij-de nuu-yá. Te nî jinî-de ja ní kana jaa-ya ní ji'i-ya. Te nî ka'an-de: Jandáa ja Sé'e Dios kúu cháa yá'a núu, áchí-de.

40 Te suni ká'in sava ñasí'í kánde'é jíká-ña. Te yúan ká'in María ñuu Magdala, jíin Salomé, jíin María náa José jíin Jacobo súchí.

41 Chî onde ná kánde-ya ñuu Galilea, te ña'an-ún, nî kandikin-ña-yá. Te nî kajatíñu-ña núu-yá. Te suni ío kua'a-gá-ña, nî kaja'an-ña jíin-yá ñuu Jerusalén.

42 Te nî ini kivi-ún. Te kásatu'a-de, chî yuchaan kúu kivi ndétatú.

43 Te José ñuu Arimatea, cháa kúñá'nu nuu junta kúu-de, te suni ñúkuu inî-de ja kúu ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, nî cháa-de. Te nî chundéé iní-de nî kivi-de nuu Pilato. Te nî jikan-de yiki kúñu Jesús.

44 Te Pilato, tú kándija-de ja á nî ji'i-ya. Te nî kana-de xinî capitán. Te nî jiká tu'ún-de cháa-ún nú a nî ji'i-ya.

45 Yúan-na te nî kundaá inî-de ja ní ka'an capitán-ún jíin-de. Te nî ja'a-de yiki kúñu-ya núu José.

46 Te José, nî jaan-de ñn sa'ma kuítá. Te nî xnúu-de-ya. Te nî chisukun-dé-ya sá'ma-ún. Te nî chindee-de-ya iní ve'e ańú ja ní jacha chii ñn kava.

Te ni stúu-dé hin yuu ní jasu-de yuvé'e añú-ún.

<sup>47</sup> Te María ñuu Magdala, jín María náa José, ni kajini-ña núu ní jakin-de-ya.

## 16

### *Ja ní nachaku Jesús*

<sup>1</sup> Te ni ini kivi ndétatú-ún. Te María ñuu Magdala, jín María náa Jacobo, jín Salomé, ni kajaan-ña jí'o vixi kichi'i-ña-ya.

<sup>2</sup> Te jañá'an kivi hin semana, ja á ni kana ndikandii, ni jakoyo-ña núu vé'e añú.

<sup>3</sup> Te káka'an máa-ña: Ndénu ní'in-yo hin chaa chaxio yuu yuvé'e añú, áchí-ña.

<sup>4</sup> Te ni kandakoto-ña. Te ni kajini-ña já á ni kuxio yuu-ún kua'an. Te ká'nu xaan.

<sup>5</sup> Te ni kivi koyo-ña iní ve'e añú-ún. Te ni kajini-ña hin chaa súchí, ñú'un káni-dé hin sa'ma kujín, kánchaa-de ichi ndává'a. Te ni kayu'ú-ña.

<sup>6</sup> Te chaa-ún, ni ka'an-de jín-ña: Ma yú'ú-ro. Kánandúkú-ró Jesús ñuu Nazaret I'a ni ji'i jika cruz. Túu-ya yá'a, chi a ni nachaku-ya. Yá'a nde'é-ro nú ní kajakin-de-ya.

<sup>7</sup> Kuángoyo núsáa, te kachi-ro núu cháa káskuá'a jín-yá, jín núu Pedro, ja xná'an-ga-ya kí'in ñuu Galilea vásá kí'in-ro. Yúan kun-ro núu-yá, nátu'un ni ka'an-ya jín-ró sáa, áchí-de jín-ña.

<sup>8</sup> Te máa-ña, kájinu-ña ní ndenda-ña vé'e añú. Chi káyu'ú-ña, te kákisi-i-ña. Te tú ni hin nuu ní kákachi-ña, chi káyu'ú-ña.

<sup>9</sup> Te Jesús, a ni nachaku-ya máa jañá'an kivi hin semana. Te xnáñúú-gá ni ndenda ndijin-ya núu

María ñuu Magdala. Ña'an-ún, ni yi'i usia tachi káni-ña. Te ni kiñi'in-ya kuá'an.

<sup>10</sup> Te ni kee-ña kuá'an-ña. Te ni kachi-ña núu cháa ni kajika jíin-yá, chi kándukuí'a iní-de te kánde'e-de.

<sup>11</sup> Te súan ni kajini tu'un-de ja chakú-ya ní jini ña'an-ún nuu-yá. Ko tú ní kákandíja-de tu'un ká'an-ña.

<sup>12</sup> Te ni kuee-ga. Te inga modo ni nastá'an ndijin-ya máa-yá nuu úu-de kájika-de kua'an-de ichi rancho-de.

<sup>13</sup> Te cháa-ún, ni kaja'an-de. Te ni kastu'un-de nuu sáva-ga. Ko ni tú ní kákandíja ja káka'an-de.

### *Ja kuáno'on-yá andívi*

<sup>14</sup> Yúan-na te vásá ní nastá'an ndijin-ya máa-yá nuu máa uxí in-de, káxiukú-de káyee-dé staa. Te ni kana jíin-yá nuu-dé, chi ndava iní añú-de, te tú ní kákandíja-de tu'un ni kaka'an ja ní kajini nuu-yá ja ní nachaku-ya.

<sup>15</sup> Te ni ka'an-ya jíin-de: Kuá'an jíná'an-ró ní ñúyívi, te kani-ró tú'un va'a-ri nuu táka ñayivi.

<sup>16</sup> Chaa kándíja te kuanducha-dé, kaku-de. Ko cháa tú kándíja, ta'nu ndatu-de.

<sup>17</sup> Te cháa kákandíja, sá'a-de tuni yá'a: Jíin sí'ví-rí kiñi'in-de tachi káni kingoyo. Te ka'an-de inga yu'u jáa.

<sup>18</sup> Kuanchaa-de koq, te nú ni ji'i-de veneno, te ma sá'a daño jíin-de. Te xndée-de nda'a-dé siki ñáyivi kú'u, te nduva'a-i, áchí-ya jíin-de.

<sup>19</sup> Yúan-na te nuu ní ndi'i ni ka'an máa Jító'o-yo jíin-de jíná'an-de, te ni ndaa-ya kuáno'on-yá andívi. Te ni nungoo-ya íchi ndává'a Dios.

20 Te máá-de, kája'an-de. Te ni kajani-de tu'un-ya táká lado. Te máá Jito'o-yo, ni chindéé ní chituu-ya-dé. Te jíín tuní ni kasá'a-de-ún ni stá'an-ya já íó ndaa taká tu'un yá'a. Amén.

**Mixtec, San Miguel el Grande**  
**New Testament in Mixtec, San Miguel el Grande**  
**(MX:mig:Mixtec, San Miguel el Grande)**

copyright © 1951 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, San Miguel el Grande

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Contributor: Bible League International

Mixteco, San Miguel el Grande [mig], Mexico

**Copyright Information**

© 1951, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

**The New Testament**

in Mixtec, San Miguel el Grande

**© 1951 Wycliffe Bible Translators, Inc.**

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,



please contact the respective copyright owners.

2025-05-14

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 May 2025 from source files  
dated 14 May 2025

a7b2e4b3-7fe3-5b8e-b04c-0245065924f9